

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра іноземної філології та перекладу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОЦЕНТРИЧНИХ
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ОРНІТОНІМОМ:
ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ (на матеріалі англійської та української мов)»**

Здобувача вищої освіти
2 курсу, групи Ф-21в(м),

спеціальності 035 «Філологія»
освітньої програми «Германські
мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська»
вечірньої форми навчання

Надії ДОБРОВОЛЬСЬКОЇ

Науковий керівник
канд. філол. наук, доцент

Наталія ТИМОЩУК

Гарант освітньої програми
д-р. філол. наук, професор

Наталія ІВАНИЦЬКА

Вінниця 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	
ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ОРНІТОНІМОМ.....	6
1.1 Фразеологізм у контексті лінгвістичних досліджень.....	6
1.2 Принципи класифікації фразеологізмів.....	11
1.3 Структурно-семантична типологія орнітофразеологізмів.....	16
1.4 Методологія дослідження антропоцентричних фразеологізмів із компонентом-орнітонімом.....	21
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2 ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ АНТРОПОЦЕНТРИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	
ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ОРНІТОНІМОМ.....	24
2.1 Фразеологізми з компонентом-орнітонімом сучасної української мови	24
2.2 Фразеологізми з компонентом-орнітонімом в сучасній англійській мові.....	39
2.3 Порівняльний аналіз орнітофразеологізмів англійської та української мов.....	49
Висновки до розділу 2.....	52
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

У сучасній лінгвістиці фразеологія займає важливе місце, оскільки вона відображає довгий історичний шлях формування народу, його унікальний спосіб життя та побут, а також особливості світогляду, які проявляються через мову і глибоко вкорінені в національну культуру. Вона зберігає та передає від покоління до покоління етнокультурні цінності та стереотипи, кодує культурну інформацію та накопичує знання як про людину і її ставлення до світу, так і про навколишнє середовище.

Представлення тваринного світу у фразеологічних образах впливає з прадавніх традицій, що зародилися ще задовго до християнської доби. Саме тоді людина вважала себе невід'ємною частиною природи та під час цього персоніфікувала її, наділяючи тварин рисами, притаманними людині. Ця практика закріпилася у свідомості різних народів і культур протягом століть, визначаючи їхнє уявлення про представників фауни. Фразеологізм є однією з мовних універсалій, яка володіє неперевершеним емоційно-експресивним потенціалом, образністю, здатністю влучно й дотепно характеризувати осіб, відображати поняття, реалії, ситуації та почуття, а також передавати важливий інтелектуальний зміст. У досить значній частині фразеологізмів використано образи тварин і птахів, які надають цим стійким одиницям особливої маркованості.

Передерій І., Кривенко Г., Салата І., Полюжин І., Петрова Н., Венжинович Н., Панченко О., Ужченко Д., Руснак В., Гребенюк А., Семенова О., Поздрань Ю., Голубовська І., Франчук Н., Савченко Л., Левченко О., Дубравська З. неодноразово досліджували антропоцентричні фразеологізми. Однак у розвідках, присвячених зоофразеології, лише частково розглянуто особливості фразеологізмів із компонентами-орнітонімами, що робить вивчення образів птахів у фразеологізмах важливою проблемою.

Актуальність дослідження зумовлена потребою в комплексному аналізі та порівнянні фразеологічних одиниць, які втілюють специфіку національного мислення та світосприйняття. Порівняння подібних фразеологізмів у різних мовах дозволяє виявити культурні та мовні специфіки, що підкреслюють традиції та цінності кожного народу.

Метою роботи є виявлення та аналіз структурно-семантичних особливостей антропоцентричних фразеологізмів з компонентом-орнітонімом на матеріалі англійської та української мов, а також проведення зіставного аналізу для визначення спільних і відмінних рис у використанні орнітофразеологізмів у цих мовах.

Поставлена мета передбачає розв'язання низки конкретних завдань, а саме:

- охарактеризувати теоретичні основи вивчення фразеологізмів у лінгвістичних дослідженнях;
- визначити та класифікувати основні принципи структурно-семантичної типології фразеологізмів із компонентом-орнітонімом;
- проаналізувати антропоцентричні фразеологізми з компонентом-орнітонімом у сучасній українській мові;
- дослідити фразеологізми з компонентом-орнітонімом в сучасній англійській мові;
- провести порівняльний аналіз фразеологізмів англійської та української мов із компонентом-орнітонімом, виявити їхні відмінності та спільні риси.
- визначити основні особливості функціонування орнітофразеологізмів у двох мовах.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є антропоцентричні фразеологізми з компонентом-орнітонімом в англійській та українській мовах.

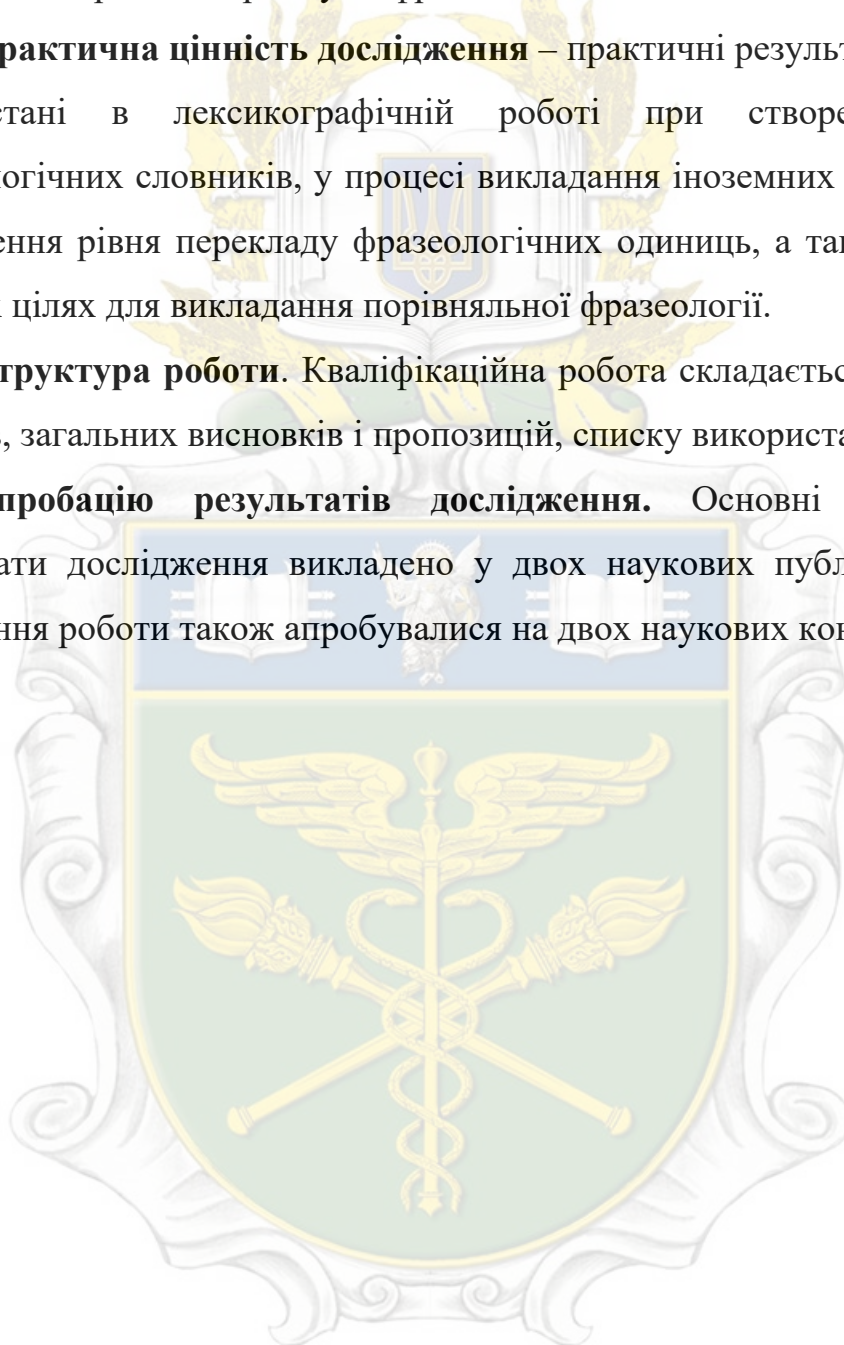
Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є структурно-семантичні особливості антропоцентричних фразеологізмів із компонентом-орнітонімом в англійській та українській мовах.

Теоретична цінність дослідження – результати дослідження дозволять розширити знання про структурно-семантичну типологію фразеологізмів, зокрема тих, що мають орнітонім як компонент, і сприятимуть подальшому вивченню антропоцентризму та фразеології в мовознавстві.

Практична цінність дослідження – практичні результати можуть бути використані в лексикографічній роботі при створенні двомовних фразеологічних словників, у процесі викладання іноземних мов, зокрема для підвищення рівня перекладу фразеологічних одиниць, а також у наукових і освітніх цілях для викладання порівняльної фразеології.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків і пропозицій, списку використаних джерел.

Апробацію результатів дослідження. Основні твердження та результати дослідження викладено у двох наукових публікаціях. Основні положення роботи також апробувалися на двох наукових конференціях.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ – ОРНІТОНІМОМ

1.1 Фразеологізм у контексті лінгвістичних досліджень

Сучасні лінгвістичні дослідження спрямовані на те, щоб з'ясувати, як мова відображає навколишній світ. Лінгвісти акцентують увагу на мовних явищах, що кодують культурні аспекти, а основною їхньою метою є дослідження взаємозв'язків між цими поняттями. Мова слугує дзеркалом культури, оскільки в ній відображається не лише реальний світ, що оточує людину, і умови її життя, а й свідомість народу, його побут, менталітет, традиції, національний характер, мораль і ціннісна система. Фразеологічні одиниці активно накопичують досягнення духовної та матеріальної культури, що робить їх цінним матеріалом для лінгвокультурологічних досліджень [44, с. 1].

Сама фразеологія як наука сформувалась відносно нещодавно. Основні принципи фразеології було розроблено всього кілька десятиліть тому і це дозволило відокремити її від стилістики, лексикології та синтаксису. Лексикографічна практика грає істотну роль у вивченні фразеологізмів та й взагалі стійких словосполучень, що охоплює досить великий проміжок часу [3, с. 7].

Перший період у вивченні фразеології, що охоплює 40-і – середину 70-х років минулого століття, характеризувався спробами дослідників обґрунтувати «місце» фразеології на основі рівневої стратифікації її одиниць, та описати всю їх сукупність як низку фразеологічних підсистем, де найбільш яскраво було виражене фразеологічне ядро. Від середини 1970-х до початку 1980-х років основна увага фразеологічних досліджень змістилася на виявлення та опис семантичних і функціональних аспектів, притаманних

кожному з досліджуваних фразеологізмів. З цим періодом також пов'язана чітка тенденція лінгвістів не лише вивчати фразеологію як набір поодиноких утворень, а й відповідні методи контекстуального опису їх вживання як у тексті, так і в живому усному спілкуванні [54, с. 217].

Фразеологічні одиниці інтенсивно накопичують в собі надбання духовної та матеріальної культури, і саме через це вони можуть слугувати матеріалом для лінгвокультурологічних досліджень. Вивчення лінгвокультурологічних особливостей дозволяють встановити зв'язки між інформацією як загальнолюдського, так і національного характеру, і дає уявлення про відмінність у способах мислення різних культурних спільнот [44, с. 1].

Фразеологізм (від гр. *phrasis* - вислів і *logos* - слово) – у широкому сенсі це стійкі, змістовно єдині, постійно відтворювані в мовленні словосполучення або вислови, які відображають стереотипи етнічної свідомості, знайомлять нас з культурою народу та вирізняються експресивністю й образністю.

Фразеологізми є результатом «культурно-гносеологічної здатності етносу фіксувати як стереотипне власне антропометричне відношення до об'єктивного світу, що з часом перетворюється на прототипне в етносвідомості» [32, с. 641].

Психологічною основою фразеологічної стереотипізації є прагнення людини зберігати корисні реакції на певні ситуації у вигляді звичок, щоб застосовувати їх у подібних обставинах. Серед дискусійних питань фразеології досі залишаються: рівневий статус фразеологічних одиниць і наявність окремої фразеологічної підсистеми в мовній системі; межі фразеологічного масиву мови та взаємозв'язок фразеологізмів із пареміями; класифікація фразеологізмів; номінативна й семіотична природа фразеологізмів, як результатів вторинної номінації або інших механізмів; чинники змін у вираженні та змісті фразеологізмів; їх мотиваційні особливості в синхронічному (сучасному) й діахронічному (історико-часовому) аспектах;

відображення культури та етнічної свідомості у фразеологізмах; відповідність фразеологізмів із дискурсом та текстом [32, с. 641].

У ході вивчення фразеології було визначено різні ознаки фразеологічних одиниць (ФО): відтворюваність, семантичну цілісність, метафоричність, еквівалентність слову, стійкість, наявність не менше двох повнозначних слів, нарізнооформленість, неперекладність тощо. Найчастіше головною характеристикою ФО вважають їх відтворюваність у мовленні, що забезпечує їх стійкість [37, с. 13].

Фразеологічні одиниці завжди орієнтовані на суб'єкта, тобто їх основна мета — не стільки описувати світ, скільки оцінювати, інтерпретувати його та виражати до нього суб'єктивне відношення. Фразеологізми часто формуються навколо певних культурних елементів, таких як назви реалій із яскраво вираженим національним відтінком: назви звичних побутових предметів, історизмів, етнографізмів, слів-символів, діалектних слів, оцінних термінів тощо [19, с. 77].

Лінгвокультурологічна цінність ФО полягає в тому, що вони відображають унікальне світобачення мовної спільноти та є найкращим відображенням культурних концептів, які виражаються мовними засобами. Саме фразеологія накопичує досвід багатьох поколінь кожного народу, з його особливими рисами, що формують національну самобутність. Основною тезою досліджень культурно-національної специфічності фразеологізмів є наявність у них особливих способів відображення цієї специфіки та засобів її співвіднесення, тобто вони виступають своєрідною ланкою, що поєднує основу з концептами, символами, стереотипами, міфологемами та іншими елементами національної і загальнолюдської культури, засвоєними носіями мови [9, с. 20-21].

Лінгвокультурний підхід до розуміння концепту передбачає поділ його змісту на дві складові: культурно-фонову та поняттєву. Поняттєва частина утворює основу лексичного значення слова, тоді як культурне нашарування

включає абстракції, асоціації, оцінки тощо. Культурний концепт відображає етнічну специфіку мовних знань, вербалізуючи національний дух народу і допомагаючи виявити особливості ментального світу певного етносу, а також зрозуміти культуру на різних етапах її розвитку. Культурні концепти мають антропоцентричну природу, оскільки як ментальні утворення вони спрямовані на суб'єктивність, духовність і внутрішній світ носія етнічної свідомості. Тому найбільш яскраво національні концепти проявляються саме в антропоцентричних фразеологізмах [12, с. 4].

Антропоцентризм відіграє важливу роль у сучасній лінгвістиці, спричинивши зміщення акцентів наукових досліджень від лінгвоцентричних питань до ширшого спектра проблем, пов'язаних із мовною особистістю. Людина зазвичай знаходиться в центрі мовної картини світу, виконуючи роль суб'єкта пізнання навколишньої реальності та відображаючи її через власний погляд. У фразеологічній картині світу людина є основною міркою цінностей: її емоції, тіло, потреби, стани та інтереси. Традиційно фразеологічні та лексикологічні теорії вважалися «неантропоцентричними», оскільки вони ставлять людину в центр координат, які визначають методи, предмет, ціннісні орієнтири та завдання сучасної лінгвістики. Антропоцентричний підхід до вивчення фразеології та лексикології не лише дозволяє глибше зрозуміти певні категорії, але й детальніше осягнути явище мови загалом [4, с. 51].

Фразеологізми – це така структурна одиниця, в якій компоненти зазнають часткового або повного семантичного перетворення, втрачаючи своє лексичне значення та семантичну незалежність. Семантична деактуалізація елементів призводить до втрати їх предметної спрямованості і, таким чином, до втрати семантичної відповідності з певними словами повсякденного вжитку. Водночас центральний компонент фразеологізму, незважаючи на деактуалізацію як окремої лексеми, несе основне смислове навантаження в процесі семантичного перетворення.

Під семантичним перетворенням розуміється лінгвістичний процес, який лежить в основі фразеологізації та сприяє створенню нових мовних одиниць. Залежно від того, чи охоплює цей процес усе словосполучення або лише його частину, семантичне перетворення може бути повним або частковим. Форми цього перетворення є ключовими ознаками фразеологічності, що дозволяють відрізняти фразеологізми від вільних або фіксованих нефразеологічних словосполучень [24, с. 169].

З точки зору лексичного значення, значна частина фразеологічних одиниць, вільно реалізуючи граматичні категорії, є наближеною до лексем за своїми функціями та вступає в синонімічні відносини зі словами, виконуючи синтаксичні ролі, притаманні окремим частинам мови. Проте, з точки зору структурно-семантичної будови, фразеологічні одиниці є складнішими утвореннями, ніж окремі слова [27, с. 17-18]. Зовнішньою особливістю, яка відрізняє ці лінгвістичні одиниці, є нарізнооформленість фразеологізму та цілооформленість слова. До того ж, фразеологічна одиниця, як правило, має більш виражене емоційно-експресивне забарвлення порівняно зі словами [30, с. 15].

Як зазначає Л. Комар, в англо-американській лінгвістиці термін фразеологізм майже не вживається. Замість нього використовуються терміни *idiom* і *phraseological unit*. В «Оксфордському словнику» *idiom* визначається як «сполучення слів, що функціонує як єдине ціле, значення якого не можна вивести з окремих слів». «Вебстерський словник» пропонує таке визначення: «мова країни, народу, спільноти, класу тощо; характерні мовні вирази; фраза, значення якої відрізняється від буквального; індивідуальний стиль мовлення». Спільними рисами українських і англійських визначень фразеологізму є граматична організованість, єдність значення, відтворюваність та внутрішні зв'язки між компонентами [21, с. 129].

1.2 Принципи класифікації фразеологізмів

Оскільки фразеологічна одиниця є складним явищем з багатьма різними характеристиками, які можна аналізувати з різних точок зору, науковці розробили чимало систем класифікації фразеологічних одиниць, заснованих на певних принципах. У науковій практиці виділяють три класичні підходи до їх класифікації: структурний, семантичний та контекстуальний. Семантичний підхід акцентує увагу на важливості функціонального, ідіоматичного, та контекстуального аспектів. Поняття контексту охоплює семантичну взаємодію слів у мовленні. Типи контексту корелюють із характером поєднання слів. Контекстуальний метод спрямований на виявлення природи семантичної взаємодії слів, визначення меж їхньої сполучуваності при збереженні лексичного значення, ступеня закріпленості складу і структури словосполучень, а також типу контексту, до якого вони належать. У класичних дослідженнях багатьох видатних науковців велика увага приділяється вивченню внутрішньої структури фразеологічних одиниць [30, с. 15].

На семантичному рівні більшість сучасних лінгвістів використовує класифікацію, яка розподіляє фразеологічні одиниці на три типи: фразеологічні зрощення (або ідіоми), фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення.

Фразеологічні зрощення вирізняються серед інших фразеологічних одиниць своєю нерозривною семантичною цілісністю. Їхнє значення не визначається і не впливає зі змісту окремих слів, що їх утворюють. Тому вважається, що ідіоми складаються з елементів, які є нейтральними щодо їх загального значення. Головною характеристикою фразеологічних зрощень є їхня семантична цілісність та неподільність, що робить неможливим визначення загального значення на основі значень окремих складових.

Фразеологічні єдності — фразеологічні одиниці, що відрізняються від ідіом тим, що їхнє значення частково мотивоване значенням складових слів.

Як і зрощення, вони виражають цілісне значення та є семантично неподільними, проте, на відміну від зрощень, мають мотивоване значення. У фразеологічних єдностях присутній елемент, який допомагає пояснити загальне значення фразеологізму. Важливо, що і фразеологічні зрощення, і єдності можуть бути замінені іншими словами або фразеологізмами.

Фразеологічні сполучення вирізняються на фоні двох попередніх типів тим, що їхня семантика майже повністю мотивується значенням складових слів. Один з компонентів є основним, центральним, тоді як інші елементи можуть змінюватися. Цей тип фразеологічних одиниць є найближчим до вільних словосполучень, оскільки їхня семантична структура майже повністю визначається значенням компонентів [20, с. 3-4].

Згідно з морфологічною класифікацією, фразеологізми поділяються на:

— Субстантивні (іменникові) фразеологізми мають узагальнено-предметну семантику і характеризуються граматичними категоріями числа, роду та відмінка. У реченні зазвичай виконують синтаксичні функції іменної частини складеного присудка, підмета, або додатка, позначаючи предмет, особу чи явище.

— Ад'єктивні (прикметникові) фраземи характеризуються категоріальним значенням атрибутивності та здатністю виражати статичну ознаку предмета. Іншими словами, вони позначають конкретні ознаки явища, предмета чи особи. Варто зауважити, що в таких фразеологічних одиницях прикметник не завжди присутній.

— Дієслівні фразеологізми мають узагальнену семантику процесуальної ознаки, яка виражається через дієслівні граматичні категорії стану, виду, часу, способу та особи. У реченні вони зазвичай виконують синтаксичну функцію обставини або присудка, позначаючи стан чи дію, що стосується предмета, особи або явища.

— Адвербіальні (прислівникові) фразеологічні одиниці мають семантику кількісних або якісних обставин і не мають морфологічних

парадигм. У реченні вони виконують функції обставин різних видів, характеризуючи стан, дію або ознаку, і відповідають на типові для прислівників питання: «як?».

— Інтер'єктивні (вигуківі) фразеологізми зазвичай мають емоційне забарвлення і виражають різні почуття, не виконуючи номінативної функції [1, с. 46-70].

У рамках структурно-семантичної класифікації виокремлюють такі типи фразеологічних одиниць:

— Номінативні фразеологічні одиниці — це фразеологізми, які позначають явища, предмети, особу тощо.

— Номінативно-комунікативні фразеологізми включають дієслівні фразеологізми, які можуть перетворюватися в речення при вживанні дієслова в пасивній формі.

— Вигуківі та модальні фразеологізми виражають волевиявлення, емоції тощо, але не мають предметно-логічного значення.

— Комунікативні фразеологічні одиниці — це фразеологізми, які мають структуру складного або простого речення [35, с. 253].

Якщо систематизувати стійкі (фразеологічні) сполуки з функціональної точки зору, можна виокремити шість основних типів:

— Образно-виразні стійкі сполуки включають вирази з метафоричними компонентами, метафоричні одиниці, евфемізми, сталі порівняння, тавтологічні сполуки, сталі літоти та гіперболи, а також сполуки, що утворюються на основі поетичного синтаксису.

— Еліптичні сполуки, які включають скорочені стійкі словосполуки.

— Термінологічні фразеологізми, які включають складені терміни з галузей техніки, науки, мистецтва тощо. Заміна одного з компонентів синонімом порушує їх термінологічну цілісність.

— Афористичні фразеологізми, які передають узагальнені висновки.

— Контекстологічні сполуки, які прирівнюються до стійких утворень, відомих у деяких класифікаціях як фразеологічні сполучення.

— Ідіоми — це стійкі словосполуки, які втратили свою початкову внутрішню форму [8].

Однією з найважливіших класифікацій фразеологізмів є класифікація за спектром їх ідіоматичності. Основною характерною рисою, яка відрізняє різні види фразеологізмів, є ступінь ідіоматичності, який несе в собі фразеологічний вираз. За цим критерієм фразеологізми можуть поділятися на:

— Очевидні ідіоми: це такі фразеологічні звороти, які легко зрозуміти і перекласти, а їхнє значення можна встановити зі значення їхніх складових.

— Частково очевидні ідіоми: фразеологічні звороти, які зазвичай мають метафоричне значення, а їхні складові відіграють незначну роль у розумінні загального значення виразу.

— Частково неочевидні ідіоми: відноситься до тих фразеологічних зворотів, в яких переносне значення не пов'язане зі значенням складових слів виразу.

— Неочевидні ідіоми: найскладніший тип фразеологічного звороту, оскільки зв'язок між компонентами ідіоми та її значенням може бути незрозумілим, а значення окремих слів може обмежувати як тлумачення, так і вживання [50, с. 1].

Серед інших класифікацій також виділяються наступні:

— за функціональним призначенням, що розрізняє ФО на експресивно-емоційні та нейтрально-номінативні.

— за функціональним використанням, за яким фразеологічні одиниці поділяються на книжкові — що переважно вживаються в художній літературі, публіцистичних і наукових текстах; побутово-розмовні — які вживаються в

усному спілкуванні, публіцистичних та художніх творах; термінологічні — що використовуються головним чином в офіційно-діловому та науковому стилях.

— за вживаністю, де фразеологічні одиниці поділяються на вузьковживані (характерні для певних галузей, спеціалізовані; включаючи авторські, діалектні та неологізми); широкоживані (активно використовуються у всіх функціональних стилях мови); застарілі (в даний час майже не вживаються).

— за емоційним забарвленням: нейтральні (майже не сприймаються як фразеологічні одиниці); середньо-експресивні (зазвичай органічно вписуються в текст); сильно-експресивні (часто виглядають так, ніби «випадають» з тексту) [30, с. 21-22].

Між тим, залежно від компонента фразеологізма та його тематики можна також виділити окремі типи ФО. Наприклад, фразеологізми із компонентом-зоонімом. Зооморфізми – це один із способів утворення фразеологізмів, що описують внутрішні характеристики людини. Основна ідея їх створення полягає у знаходженні влучної назви для опису поведінки, звичок і характеру людини. У мовознавстві термін «зооморфізми» використовується для позначення назв тварин, які застосовуються для характеристики людини. Вони ґрунтуються як на реальних, так і на уявних якостях тварин, що приписуються їм етнокультурною спільнотою [15, с. 51].

Вони поділяються на шість окремих груп, які включають не тільки найменування окремих представників фауни, а й узагальнену назву самого надкласу:

- Зоофразеологізми (зооніми): ФО з назвами свійських, диких або екзотичних тварин, зокрема ссавців;
- Орнітофразеологізми (орнітоніми): ФО з назвами птахів;
- Іхтіофразеологізми (іхтіоніми): ФО, що містять назви риб;
- Амфібіофразеологізми (амфібіоніми): ФО, де ключовим словом виступають назви амфібій, наприклад: краб, жаба, рак;

- Ентомофразеологізми (ентомоніми): ФО з компонентом, що позначає комах;
- Рептиліофразеологізми (рептиліоніми): ФО, що включають назви рептилій, таких як змія або черепаха [40, с. 16].

1.3 Структурно-семантична типологія орнітофразеологізмів

На сучасному етапі досліджень при аналізі зооморфних фразеологізмів варто підкреслити важливість таких характеристик, як образність, емоційність та оцінність. Фразеологізми, що містять зоокомпонент, як і вся оцінна лексика, допомагають виражати реакції, почуття та емоційний стан людини, створюючи та відображаючи ціннісну картину світу, зокрема оцінку об'єктів на основі естетичних та етичних норм певної мовної групи. Вони передають семантичний варіант, який включає основне значення номінації та додаткову характеристику, що ускладнює його структуру і вносить якісну зміну.

Лінгвістична специфіка таких фразеологізмів полягає в тому, що значення характеристики визначається не стільки реальними властивостями позалінгвістичного об'єкта (у випадку орнітоніма - птаха), скільки тими якостями, які колективна мовна свідомість приписує цьому об'єкту. Мова фіксує та закріплює ці риси як властиві об'єкту, що дозволяє регулярно використовувати його назву як еталон певних характеристик.

Мовна образність виникає на перетині двох систем: лінгвістичної (мовне вираження) та естетичної (художній вимисел). Семантика образності включає два види відображення: відображення реальності через слово та через художні засоби. Порівняння можуть бути поділені на образні, які включають словосполучення з формальними елементами та логічні (необразні) [6, с. 99-100].

За складом компонентів та граматичними зв'язками виділяють такі основні види будови фразеологізмів:

— Фразеологізми-речення (*стріляного горобця на полові не проведеш, битися наче птах у клітці, birds of a feather flock together*);

— Вирази-словосполучення (*біла ворона, стріляний горобець, a spring chicken*);

— Фразеологізми-слово (*жайворонок, сова, квочка, chicken*) [36].

Визначившись з будовою фразеологізму ФО можна умовно поділити на такі семантико-граматичні категорії: субстантивні, дієслівні, ад'єктивні та адвербіальні.

— Субстантивний (іменниковий) фразеологізм – це фразеологічна одиниця, що має узагальнено-предметне значення, відображене через граматичні категорії роду, відмінка та числа. В реченні вона виконує синтаксичні функції іменної частини складеного присудка, підмета або додатка (*одного гніздечка птиці, куряча сліпота, night owl*) [23, с. 131].

— Дієслівний фразеологізм – це фразеологічна одиниця, що має узагальнене значення процесуальної ознаки, виражене через дієслівні граматичні категорії виду, способу, стану, часу та особи. У реченні вона виконує синтаксичну функцію обставини або присудка (*носиться як курка з яйцем, ходити півнем, to eat like a bird*) [23, с. 128].

— Ад'єктивний (прикметниковий) фразеологізм – це фразеологічна одиниця, що має категорійне значення атрибутивності, виражає статичну ознаку предметів та виконує в реченні функцію іменної частини складеного присудка або неузгодженого означення (*біла ворона, гідке каченя, a wise old owl*) [23, с. 127].

— Адвербіальний (прислівниковий) фразеологізм – це фразеологічна одиниця з обставинною семантикою, яка не має морфологічних парадигм та виконує в реченні функцію обставини (*курам на сміх, як курка лапою, fine feathers make fine birds*) [23, с. 126].

Орнітофразеологізми у формі стійких порівнянь також підлягають класифікації:

— Стійкі порівняння, пов'язані з дієсловом (*дивитись як півень на мік, to eat like a bird*);

— Стійкі порівняння, пов'язані з прикметником (*як голуб сивий, як мокра курка, as free as a bird*);

— Стійкі порівняння, пов'язані з іменником (*як у горобця під коліном*) [41, с. 82].

Оскільки тварини здавна є частиною нашого оточення, порівняння рис людини зі стереотипами тваринного світу яскраво відображається в стійких порівняльних одиницях української та англійської мов. Основним елементом таких одиниць є іменник, що позначає тварину, і вводиться в словосполучення за допомогою порівняльних сполучників. Найпоширенішими сполучниками в українській мові є «як», «мов», «немов» (*як в горобця під коліном, мов з гуски вода*), а в англійській – «as» та «like» (*as free as a bird, to eat like a bird*).

Стійкі порівняльні одиниці відображають національну специфіку кожного народу. Компаративні фразеологізми, що відтворюють менталітет через порівняння з орнітонімами (назвами птахів), є впізнаваними в межах національної культури та відображають соціальний і духовний зв'язок між носіями мови. Водночас, їх важливою рисою є зрозумілість та прозорість для представників інших культур, які можуть розпізнати сенс порівняння шляхом асоціацій між рисами людини та образами-еталонами. Оскільки стійкі порівняльні одиниці мають антропоцентричний характер, зоосемізи передають важливі риси людини, що стосуються як її поведінки, так і зовнішнього вигляду чи внутрішнього світу [29, с. 221].

Семантичне поле «Емоційні стани людини» є багатовимірною структурою, що включає кілька субполів, тобто менших за розміром полів у межах загального семантичного поля. До них належать:

— Субполе «Спокій – нульова точка відліку емоційного стану»;

- Субполе «Позитивні емоційні стани»;
- Субполе «Негативні емоційні стани»;
- Субполе «Емоційні стани з біполярною модальністю».

Субполе «Позитивні емоційні стани» включає менші мікрополя, такі як «Радість», «Любов», «Щастя», «Захоплення», «Задоволення». В субполі «Негативні емоційні стани» виділяються мікрополя «Сором», «Гнів», «Страх», «Збентеження-Хвилювання», «Сум-Горе-Журба». Передостаннє субполе також охоплює мікрополя «Сміх» та «Подив». Таким чином, це семантичне поле має трирівневу структуру [22, с. 160].

Для подальшого дослідження орнітофразеологізмів української та англійської мов доречним буде вжити фразеотематичні групи (ФТГ) та підгрупи (ФТП), які виділив Шуленок О. С на основі семантичної однорідності :

- ФТГ «Риси характеру»:
 - а) позитивні риси характеру (сміливість, мужність, відповідальність, впевненість, працьовитість, надійність, щирість, покірність, лагідність, доброзичливість, обачність, розсудливість);
 - б) негативні риси характеру (боягузтво, нерішучість, безвідповідальність, лінощі, нахабність, балакучість, жадібність, хитрість).
- ФТГ «Емоційні стани»:
 - а) позитивні (життєрадісність, енергійність, спокій, врівноваженість, метушливість);
 - б) негативні (смуток, розпач, невдача, гнів, образа).
- ФТГ «Фізичні особливості»:
 - а) позитивні (активність, сила, ситість, тепло, хороший зір);
 - б) негативні (повільність, втома, виснаженість, незграбність, слабкість, голод, холод, фізичні вади).
- ФТГ «Фізіологічні процеси»: вагітність, народження дитини, смерть.

— ФТГ «Зовнішній вигляд»:

- а) ФТП «Частини тіла»: ноги, руки, ніс, брови, обличчя;
- б) ФТП «Вродливість / невродливість»;
- в) ФТП «Охайність / неохайність»;
- г) ФТП «Худоба / повнота»;
- д) ФТП «Зріст»;
- е) ФТП «Волосся».

— ФТГ «Вікова характеристика та розумові особливості»: молодість, старість, мудрість.

— ФТГ «Соціальні стани»:

- а) ФТП «Заможність / бідність»;
- б) ФТП «Скрутне становище, безвихідь / невлаштованість»;
- в) ФТП «Рівність / нерівність».

— ФТГ «Взаємини між людьми»;

— ФТГ «Любовні стосунки»;

— ФТГ «Родинні стосунки»;

— ФТГ «Кількість»;

— ФТГ «Відсутність кого-, чого-небудь»;

— ФТГ «Час»;

— ФТГ «Сприйняття відстані у просторі, місця або напрямку дії»;

— ФТГ «Поради»;

— ФТГ «Образні перифрази назв предметів, істот (осіб).

Фразеологічні одиниці часто виконують роль перифразу — описового звороту мови або стилістичної фігури, тропу, за допомогою якого зміст іншого слова чи вислову передається через акцентування певної риси або якості, важливої в конкретному контексті чи ситуації [43, с. 90-126].

1.4 Методологія дослідження антропоцентричних фразеологізмів із компонентом-орнітонімом

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Перший розділ присвячений теоретичному аспекту вивчення антропоцентричних фразеологізмів із компонентом-орнітонімом. У ньому розглядаються основи фразеології в контексті лінгвістичних досліджень, принципи класифікації фразеологізмів, структурно-семантична типологія орнітофразеологізмів та методологія дослідження.

Другий розділ зосереджується на зіставному аналізі антропоцентричних фразеологізмів із компонентом-орнітонімом. Тут буде проведено детальний аналіз фразеологізмів, що містять орнітони, у сучасній українській та англійській мовах, а також порівняльний аналіз їх структурних і семантичних особливостей.

Для досягнення поставленої мети та виконання завдань дослідження було застосовано комплекс методів:

- описовий метод – використаний для визначення та систематизації фразеологізмів із компонентом-орнітонімом в англійській та українській мовах, а також для встановлення їх структурно-семантичних характеристик;
- порівняльно-зіставний метод – забезпечив аналіз відмінностей та спільних рис антропоцентричних фразеологізмів із компонентом-орнітонімом в англійській і українській мовах, що дозволило виявити мовні особливості цих одиниць у двох лінгвокультурах;
- компонентний аналіз – застосований для дослідження семантичної структури орнітофразеологізмів, а саме для визначення внутрішньої організації та взаємозв'язку компонентів фразеологічних одиниць із компонентом-орнітонімом;

- структурний аналіз – використаний для вивчення граматичної та морфологічної будови антропоцентричних фразеологізмів із компонентом-орнітонімом, що дозволило класифікувати ці одиниці за типами конструкцій;
- метод семантичного поля – забезпечив дослідження значеннєвих і тематичних груп орнітофразеологізмів, що дало змогу визначити основні сфери вживання орнітонімів у фразеологізмах;
- метод контекстуального аналізу – використаний для дослідження функціонування фразеологізмів із орнітонімами у реальних мовних контекстах, що дозволило встановити особливості їхнього використання в комунікації;
- метод кількісного підрахунку – застосований для визначення частоти вживання фразеологізмів із певним компонентом-орнітонімом у різних мовних джерелах, що дозволило побачити тенденції у використанні цих одиниць у двох мовах та зіставити їх поширеність.

Висновки до розділу 1

Попри відносно коротку історію дослідження фразеології та наявність суперечливих питань щодо її походження і терміну «фразеологізм», багато науковців присвятили цьому численні праці, розробивши різні класифікації та підходи. У межах когнітивно-дискурсивної парадигми сформувався домінуючий антропоцентричний напрям лінгвістичних досліджень.

Фразеологізм – це лексико-граматична єдність двох або більше елементів, організованих за моделлю речення чи словосполучення, яка є лексично неподільною, стійкою за структурою і складом та має цілісне значення. Фразеологізми відображають національну культуру, передаючи психологічні, етнокультурні та міфологічні уявлення народу про світ. Їх систематизація досі залишається актуальною темою досліджень.

На основі певних ознак фразеологічні одиниці класифікуються за різними принципами: структурним, семантичним, граматичним, стилістичним, функціональним тощо. Дослідження орнітофразеологізмів дозволило виділити особливості будови та фразеотематичні групи на основі їх семантичної однорідності, що стане в нагоді для наступного кроку в аналізі фразеологізмів.

РОЗДІЛ 2

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ АНТРОПОЦЕНТРИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ – ОРНІТОНІМОМ

2.1 Фразеологізми з компонентом-орнітонімом сучасної української мови

Наші предки жили в повній гармонії з навколишнім світом і вважали себе невід'ємною частиною природи. Вони обирали тварин, і робили їх символами племен і родів, тобто тотемами. Тварина набувала статусу священної, її не можна було ні вбивати, ні їсти. Тотемізм був поширений серед усіх народів, і його залишки збереглися в релігії. З роками у різних народів і культур сформувалися власні стереотипи та уявлення про представників фауни. Фразеологічні одиниці з компонентом-орнітонімом сприяють вираженню реакцій, почуттів та емоційного життя, формуючи та відзначаючи ціннісну картину світу та оцінюючи об'єкти з естетичних та етичних норм даного мовного колективу [59, с. 159-160].

Методом суцільної вибірки нами було підібрано для огляду 100 фразеологізмів із компонентом-орнітонімом в українській мові.

Компонент «птаха». У давній міфології існувала віра, що саме птахи створили світ. Народні прислів'я, легенди, приказки та казки часто пов'язані з птахами. Особливу любов у народі викликають перелітні птахи, які повертаються з вирію, символізуючи весну, врожай, приплід, здоров'я, добробут і щастя [18, с. 489].

Серед фразеологізмів, що включають в себе компонент «птаха» переважають ФО на позначення соціального стану.

ФТП «Скрутне становище»: а) *на пташиних правах жити (бути)* – «не маючи законних підстав, надійного становища» [5]. Коли говорять про «пташині права», зазвичай мають на увазі житло, в якому людина проживає

без законних підстав і ризикує втратити його в будь-який момент. Це також може стосуватися інших сфер життя, де людина не має стабільної опори чи забезпечення, як-от позаштатна робота або неофіційне працевлаштування. *Життя на пташиних правах* порівнюють із крихкими і нестабільними гніздами птахів, що символізує невпевненість і нестабільність у житті людей, які не мають гарантій на майбутнє [28, с. 24]; б) *битися як (мов, наче) птах у клітці* – жити в скрутних матеріальних умовах, переборюючи нестатки, злидні і т. ін. [5].

— ФТП «Рівність / нерівність»: а) *пташка високого польоту* – «людина, яка займає значне становище в суспільстві і має владу, вагу, великий вплив у якомусь колективі» [5]; б) *пташка не нашого польоту* – «той, хто не належить до певного кола» [5]; в) *одного гніздечка птиці* – «однаковий у чому-небудь» [38]; г) *(не) нашого пір'я пташка* – «людина іншого кола, іншої суспільної ваги» [5].

— ФТП «Заможність / бідність»: а) *важливий (великий) птах* – людина, яка займає високе становище в суспільстві й має владу, вагу, великий вплив [5]; б) *невелика птиця (дрібна пташка)* – особа, яка не має значного становища, нічим не визначна, не дуже важлива за своїм значенням [5]; в) *знатна птиця (зневажл.)* – заможна людина, поважна особа [5].

— ФТП «Емоційні стани»: а) *перелітний птах* – «людина, яка не затримується довго на одному місці» [5]; б) *залітна птиця* – «нетутешня, прибула звідкись людина [5]; кокетлива людина, яка любить залицятися, виражає заклик до кохання» [38]; в) *вільна пташка* – «людина, незалежна у своїх вчинках, поведінці [5]; людина, не зв'язана шлюбом» [38]; г) *божа пташка* – «той, хто звільнений від труднощів життя, безтурботна людина» [38]; д) *пасти пташок (ластів'ят)* – «бездумно вдивлятися у кого-, що-небудь, думаючи про щось інше» [38].

— ФТГ «Риси характеру»: а) *рідка (рідкісна) птиця* – «той, хто зустрічається, трапляється і т. ін. нечасто» [5]; б) *птаха пізнають по польоту* – «відмінна ознака, характеристика людини» [7].

— ФТГ «Фізичні особливості»: *мала пташка, та кігті гострі* – «невеликий на зріст, незначний за становищем, проте викликає побоювання або захоплення якостями, достоїнствами і т. ін.» [31].

— ФТГ «Вікова характеристика»: *жовтороте пташеня* – «молода, недосвідчена, без життєвого досвіду людина» [38].

— ФТГ «Час»: а) *пізній птах* – «людина, яка пізно прибуває куди-небудь або пізно розпочинає якусь роботу» [5]; б) *рання пташка (ранній птах)* – «людина, яка рано прибуває куди-небудь або рано розпочинає працювати [5]; невтримана, нетерпляча людина, дії якої не завжди продумані» [38].

Компонент «горобець». Горобець (горобчик) – невеликий сірий птах, який зазвичай мешкає поблизу людських осель. Йому приписують шлюбну символіку, а також символіку моторності, спритності та злодійства. У народних віруваннях горобець має негативну репутацію: якщо він б'ється у вікно, це віщує смерть у родині або погані новини. Він також єдиний з птахів, що не святкує Благовіщення і продовжує вити гніздо в цей день [18, с. 146].

— ФТГ «Вікова характеристика та розумові особливості»: а) *стріляний горобець (птах)* – «досвідчена, бувала людина, яка багато дечого бачила, зазнала, яку важко перехитрити, обдурити» [5]. Це може свідчити про те, що людина накопичила значний досвід у певній сфері життя чи професійної діяльності. Це також вказує на широкий обсяг знань, умінь та навичок, які дозволяють швидко й ефективно реагувати на складні ситуації та вирішувати проблеми [25]. Вираз походить з прислів'я «*Старого (або стріляного) горобця на полові не проведеш*» («старий горобець зрозуміє, де зерно, а де відходи»), що означає: досвідчену людину не обдуриш, вона легко розпізнає обман. Фразеологізм виник зі спостережень за горобцями — спритними і розумними птахами. Старий, досвідчений горобець ніколи не сплутає порожні обмолочені

колоски з повними зерном, а «стріляний» він тому, що неодноразово був мішенню для селян, які намагалися відлякати його від полів [33]; б) *даватися як горобець на полову* – «дозволяти себе ошукувати, піддаватися обману» [5].

— ФТГ «Фізичні особливості»: а) *і горобець у роті не наслідив* – «хто-небудь дуже голодний, зовсім нічого не їв» [5]; б) *як у горобця під коліном* – «слабкі м'язи» [38].

— ФТГ «Емоційні стани»: а) *давати горобцям дулі* – «ходити без діла, тинятися, байдикувати» [38]; б) *стріляти (бити) з гармат по горобцях* – «затратити непропорційні, великі зусилля, волю там, де вони зайві, недоцільні» [38]; в) *смішити горобців* – «бути об'єктом глузування, насмішки для когонебудь» [38].

— ФТГ «Риси характеру»: а) *горобці цвірінькають у голові (у макітрі)* – «хто-небудь легковажний, несерйозний або розумово обмежений» [5].

Компонент «Голуб». Голуб — птах із ряду горобцеподібних, що має різнокольорове оперення та велике воло. Він вважається жертвною птахою, Божою птицею та є біблійним символом Святого Духа. До недавнього часу голуб вважався священним птахом у багатьох регіонах України. У народних обрядових піснях його часто ототожнюють з ангелом або навіть Святим Різдвам. За фольклорними віруваннями, голубам приписували магичну роль у створенні світу, а також вірили, що тримання голубів приносить достаток і щастя [18, с. 142].

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *(як) голуб сивий (голубка сива)* – «зовсім, повністю» [38].

ФТГ «Емоційний стан»: *битися як (мов, наче і т. ін.) горлиця (пташка)* – «гірко тужити, горювати, побиватися» [38]. Горлиця — лісовий птах, дикий різновид голуба, менший за нього, якого в народі вважають віщим птахом і символом жінки, яка тужить та сумує. Вважається, що горлиці завжди літають

парами, і якщо одна з них втрачає свою пару, то сумує: не сідає на зелені гілки, тільки на сухі та не п'є чистої води, а лише каламутну [18, с. 145-146].

Компонент «курка». Курка – свійська пташка, яку вирощують для одержання м'яса та яєць. Вона здавна вважається традиційним символом плодючості та щастя [18, с. 323].

— ФТГ «Фізичні особливості»: а) *сліпа курка* – «людина, яка погано бачить» [5]; «вади зору або задума іноді можуть не дозволити розглянути перешкоду і людина налітає на неї, чуючи з боку це висловлювання» [34]. Куряча сліпота — це хвороба, при якій людина втрачає здатність добре бачити в темряві. У народі існувало повір'я, що для лікування потрібно сісти на перехресті, удавати, ніби щось шукаєш, і на питання подорожнього «Що шукаєш?» відповісти: «Що знайду, те тобі не віддам!», потім витерти очі рукою та махнути нею на допитливого. Вважалося, що так можна позбутися хвороби, передавши її іншій людині. Хворобу також «передавали» курям, обливавшись водою в курнику або ївши варену яловичу печінку. Було заборонено наступати на попіл чи сажу, бо це могло викликати курячу сліпоту. У переносному значенні «куряча сліпота» означає нездатність помічати очевидне або ігнорування загальноприйнятої думки [36];

б) *як курка лапою* (перев. зі сл. *писати*) – «про людину, що пише недбало, неохайно, неакуратно і т. ін.» [5]; «про негарний, кривий почерк; про людину, що пише з недотриманням правопису» [34]; в) *голодній курці все хліб на думці* – «голодна людина тільки і думає про те, як наїстися» [39].

— ФТГ «Емоційні стани»: а) *як (мов, ніби) мокра курка (як курка після дощу)* – «безвольна, нерішуча, жалюгідна на вигляд людина» [5]; «наскрізь промочена людина, з прилипшим до тіла одягом» [34]; б) *як (мов, наче) курчат погубив* – «хто-небудь розгублений, має розпачливий вигляд і т. ін.» [38]; в) *розкудкудакалась, як курка* – «обурено, експресивно голосно говорити, доводити свою думку» [34]; г) *бродять як кури* – «про людей, що ходять без мети, без толку» [34]; д) *як вимочена курка* – «про дуже втомлену жінку; про

людину, яку насварили» [39]; е) *курам (курям) на сміх* – «може вживатися як реакція коли інша людина говорить про неймовірні дурниці, нісенітниці; означає абсолютно безглузду дію або пропозицію, висловлювання» [34]. За народними уявленнями курка не користується великою повагою. Вона, на відміну від інших домашніх птахів, не вміє ані літати, ані плавати. Її інтереси обмежуються лише пошуком їжі, що відображено в приказці: «Кому що, а курці — просо». Погано збудований будинок порівнюють із тим, що стоїть «на курячих ніжках». А якщо людина робить щось настільки безглузде, що навіть «кури сміються», це означає, що вона вчинила неабияку дурницю [36]; є) *не хоче курка на вечорниці, та несуть* – «людина, яка знаходиться у безвихідному становищі» [7]; ж) *трапилося сліпій курці зерно* – «комусь випадково щось вдалося».

— ФТГ «Риси характеру»: а) *носитья як курка з яйцем* (або просто *квочка*) – «про людину, яка виявляє надмірну турботу про щось, приділяє надто багато уваги чомусь» [5]; б) *з вареної крашанки курча висидить* – «надзвичайно хитрий, спритний» [38]; в) *як (мов, немов) курячим зубом обчеркнутий* – «такий, до якого не можна підступитися, звинуватити в чомусь і т. ін.» [38]; г) *курка, а бундючиться* – «про бойовий характер жінки; надає значення «мужикуватості», грубості» [34].

— ФТГ «Вікові характеристики та розумові особливості»: а) *курячий розум (мізки)* (зневажл., ірон.) – «хто-небудь розумово обмежений, нетямущий, неспроможний тверезо мислити» [38]; «про забудькуватість, розгубленість, неуважність» [34]; б) *куряча голова* (зневажл.) – «некмітлива, нерозторопна, нерозумна, неуважна людина» [38]; в) *куряча пам'ять* – «хто-небудь швидко щось забуває» [5]; «прямий натяк на те, що людина не може запам'ятати простих речей» [34]; г) *курку яйця не вчать* – «молодші хочуть бути розумніші за старших» [7].

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *курка щипана* – «про людину, що не вміє привести себе в доглянутий вигляд, про надмірно яскравий, недоречний макіяж, одяг, пихатість» [34].

— ФТП «Рівність / нерівність»: *не бути курці півнем* – «кожному своє місце; про людину, яка хоче зайняти невідповідну йому, непосильну, високу посаду» [34].

— ФТГ «Кількість»: *грошей кури не клюють* – «дуже багато грошей у когось» [38].

— ФТГ «Образні перифрази назв предметів, істот (осіб)»: *рубати (різати) курку, що несе золоті яйця* – «коли кажуть, що якась людина так робить це означає, що ця людина знищує джерело власного добробуту, багатства» [2, с. 576]

Компонент «півень». Півень — це свійський птах із яскравим червоним гребенем на голові, шпорами на ногах і пишним хвостом; самець курки. В міфології півень вважається чарівною птицею бога Сонця. Його символіка змінюється в залежності від кольору оперення: білий півень уособлює сонце та живий вогонь, чорний — ніч, смерть і підземний світ, сірий — передсвітанковий час, а червоний — ранкову зорю. В українській народній символіці півень є насамперед символом світла і сонця, які він своїм співом сповіщає [18, с. 451-452].

— ФТГ «Емоційні стани»: а) *ходити (іти, виступати) півнем* – «триматися зверхньо, гордовито, хоробро або зухвало» [5]; б) *дивитись як півень на тік* – «зосереджено дивитись кого-, що-небудь, виявляючи повне нерозуміння, здивування» [42, с. 46].

— ФТГ «Фізичні особливості»: *пускати (ловити) півня* – «видавати фальшиві звуки під час співу» [Ящур, ст. 10].

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *як півень розмальований* – «погано, без смаку, строкато вдягнений» [5].

— ФТГ «Риси характеру»: *всякий півень на своєму смітті гордий* – «про пихату, хвалькувату людину» [2, с. 221].

Компонент «індик». Індик – великий свійський птах із родини фазанових, якого розводять для м'яса; також відомий як індійський півень. У народі його називають «дундук». Його зовнішність — голі голова й шия, коралі на підгорлі та пишній хвіст у самців — асоціюється з пихатістю, зарозумілістю, бандючністю та показовістю. Вважалося, що голову індички не варто вживати в їжу, оскільки «вона дурна і схожа на голову гадюки» [18, с. 262].

— ФТГ «Емоційні стани»: *надутий як індик* – «надутися, напирдитися; ображена людина» [38];

Компонент «гуска». Гуси – великі водоплавні птахи, як свійські, так і дикі, з довгими шиями; вважаються символом пліток і розмов. Як провісники весни, дикі гуси також символізують повернення до витоків. У народних віруваннях гуси часто асоціюються із журавлями та лелеками. Святий Миколай вважається покровителем гусей, а його свято відоме як «празник гусятників». Гуси також грають роль у дівочих ворожіннях на Святого Андрія або під Новий рік: гусака впускають у хату, і та дівчина, до якої він підійде або вщипне, першою вийде заміж. За поведінкою цих птахів також передбачали погоду [18, с. 162-163].

— ФТГ «Емоційні стани» *як (мов, ніби) з гуски (гуся) вода* – «хто-небудь зовсім не реагує на щось; ніщо не впливає, не діє на когось» [38]. Гуска завжди виходить з води сухою, оскільки її пір'я покриті жиром, через що вода просто стікає, не залишаючи слідів. Ця особливість стала основою вислову «як з гуски вода», який використовують для опису недбалих людей, що залишаються байдужими до критики або справедливих зауважень [36].

— ФТГ «Взаємини між людьми»: *гусей дражнити (гусей підпускати)* – «коли кажуть, що людина дражнить (підпускає) гусей це означає, що людина навмисно когось дратує, виводить з себе, нервує його; зачіпати, злити без

потреби заздрісників або ворогів» [39]. Гуси — це стадні птахи, які зазвичай не помічають людей і займаються своїми справами. Однак, якщо їх спровокувати, навіть одного, вся зграя може почати атакувати. Тому цей фразеологізм також може означати «створювати собі додаткові неприємності і проблеми».

— ФТП «Рівність / нерівність»: *гусак свині не товариш* – «спілкування людей має відбуватися в одному суспільстві, і перетинатися вони не можуть» [7].

— ФТГ «Образні перифрази назв предметів, істот (осіб)»: *страшне перо не в гусака*. У давнину для письма використовували гусячі пера. Людей, які вміли писати, було небагато, і не всі з них вирізнялися чесністю та високою культурою. Деякі з них могли обмовляти інших, писати доноси чи скарги на тих, хто їм заважав. У таких руках перо ставало дійсно небезпечним. Саме тоді виник вислів «страшне перо не в гусака...», а в руках дурня чи нечесної людини [36].

Компонент «качка / гоголь». Качка — водоплавний птах, свійський або дикий, цінний своїм пір'ям; самка качура. Свійську качку також називають крячкою, і в народі вона символізує повільність і слабкість, а також домосідство. Качур, або селезень, з яскравим оперенням, виступає символом парубка, іноді уособлює батька. У народних легендах качка належить до первісних птахів, і в колядках вона служить вищій силі. У весільних піснях качка символізує наречену, а селезень — жениха [18, с. 277-278].

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *гидке / бридке каченя* – «той, хто відрізняється від інших; ті, кого не вміють оцінити по-справжньому і в кінці кінців заслуговує на безперечне схвалення» [38].

— ФТГ «Емоційні стани»: *гоголем ходити* – «триматися поважно, гордовито, зарозуміло, зверхньо, з незалежним виглядом» [38]. Гоголь — це вид диких качок, які відрізняються своєю характерною ходою: вони крокують повільно, перевалюючись з боку на бік, випинаючи груди та піднімаючи

голову. Саме тому про пихатих чи гордих людей кажуть, що вони «ходять гоголем» [36].

— ФТГ «Образні перефрази назв предметів, істот (осіб)»: *кульгава качка* – «в політиці це президент, який залишає свою посаду; фігура, від якої небагато, що залежить, в той час, коли вся увага громадськості зосереджена на кандидатах».

Компонент «орел». Орел — великий хижий птах з родини яструбових, який мешкає в горах і степах різних регіонів світу, зокрема в Україні. Його називають царем птахів та володарем небес. Орел є символом сили і мужності, тому здавна його образ асоціюється з молодим, сильним, відважним юнаком, козаком або чоловіком [18, с. 420].

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *орлинний ніс* – «ніс з горбиком наче клюв орла».

Компонент «сокіл». Сокіл — хижий птах із родини соколових, який має міцний гачкуватий дзьоб, гострі кігті та довгі, гострі крила. У народній традиції він є символом швидкості, швидкості, пильності, молодості, злету, сили та мудрості. За віруваннями, сокіл є символом бога Рода, охоронцем «живого вогню» та Дерева життя. Він зображується як золотокрилий птах, що приніс на землю іскри небесного вогню, а в казках за допомогою «живої води» рятує героїв. У замовляннях сокіл належить до істот «верхнього царства» [18, с. 559-560].

— ФТГ «Фізичні особливості»: *соколині очі (зір)* – «на означення хорошого зору, далековидючості».

— ФТГ «Емоційні стани»: *як (мов, ніби) підстрілений сокіл (птах)* (зі сл. впасти) – «не володіючи собою, безсило, важко, опуститися на що-небудь» [5].

— ФТП «Заможність / бідність»: *підстріленого сокола і ворона клює* – «іронічний жарт про багатого, який збіднів і його вже може будь-хто образити» [39].

Компонент «ворона». Ворона – хижий птах із чорним або сірим оперенням, який мешкає на деревах поблизу людських поселень. У народі вона асоціюється з лиховісністю, і її каркання вважається поганим знаком. Разом із гайворонами та кречетами ворони іноді утворюють зловісні хороводи, що віщують нещастя. За повір'ям, колись ворона мала ключі від вирію (за іншою версією — галка), але через те, що прогнівила Бога, ці ключі були передані зозулі або сої. Відтоді птахи й люди втратили здатність говорити людською мовою. Воронячих у народі вважали наділеними диявольською природою: чорна ворона нібито створена дияволом, а чорт міг приймати її вигляд. Душі злих людей також уявляли у вигляді чорних ворон. Птаха символізує жадібність, зловісне переслідування, пліткарство, невдячність, безлад, пиху й самохвальство. Ворони чутливі до змін погоди, і за їхньою поведінкою часто передбачали погодні зміни [18, с. 116].

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: а) *біла ворона* – «той, хто виділяється серед інших чимсь незвичайним, зовсім не схожий на інших» [38]. Цьому фразеологізму майже дві тисячі років, і він поширився в багатьох мовах. Його автором є давньоримський поет Ювенал, який писав: «Доля надає царство рабам, полоненим... але таких щасливців менше, ніж білих ворон». У природі білі ворони зустрічаються вкрай рідко, що пов'язано з відсутністю пігменту в їхньому організмі. Через свою незвичність вони стають мішенню для сірих родичів. Білими воронами називають людей, які вирізняються серед інших своєю поведінкою або зовнішнім виглядом [36]. Біла ворона символізує щось або когось рідкісного й незвичайного. За однією легендою, пророчий ворон був створений білим, як сніг, і покірним, як голуб. За іншою легендою, могутній богатир убив злого духа разом з його коханкою, і тоді прилетіли ворон і ворона, щоб клювати їхні тіла. Ворон клював лише нечистого, тому став чорним, а ворона клювала і чистого, і нечистого, тому її оперення буває і білим, і чорним [18, с. 117]; б) *ворона в павиному пір'ї* – «про людину, яка даремно намагається здаватися значимішою, цікавішою, освіченішою і т. ін.

аніж вона є насправді» [2, с. 88]; в) *ні пава ні гава / ворона* – «людина яка гічим не виділяється, посередній, ніякий» [7].

— ФТГ «Взаємини між людьми»: *ворон воронові ока не виклює* – «одне одного варті; погані люди легко розуміють один одного і намагаються дотримувати взаємних інтересів» [7].

— ФТГ «Риси характеру»: а) *ворона і на море літала, та все чорна верталась* – «про незмінність поганого характеру людини» [7]; б) *підбитого сокола і ворона (гава) дзьобає* – «підступна людина, яка є сміливою тільки у незначній та безпечній ситуації» [7].

— ФТГ «Емоційні стани»: а) *годує ворону, а вона тобі потім очі видовбає* – «про невдячну людину» [7]; б) *лякана ворона й куца боїться* – «про лякливо людину» [7].

Компонент «гава» (див. компонент «ворона»).

— ФТГ «Фізичні стани»: *тав ловити* – «марно витратити час, нічим не займатися, нічого не робити, байдикувати» [5].

Компонент «сорока». Сорока – лісовий птах із родини воронових, що має довгий хвіст і чорно-біле оперення, видає характерне скрекотіння. Цей звук здавна асоціюється з передвістям новин, які не завжди є добрими, а також із наближенням гостей. Сорока відома своєю схильністю красти блискучі предмети. Вона є символом пліткарства та уособлює балакучу дівчину чи жінку [18, с. 568].

— ФТГ «Фізичні особливості»: а) *розносить як сорока на хвості* – «хто-небудь дуже швидко поширює якісь чутки (переважно ті, які хтось хоче утаїти)» [5]; б) *сидіти (примоститися) як сорока на тину (кілу)* – «незручно, неприродно» [5]; в) *писати як сорока по тину* – «незграбно, неакуратно» [5]; г) *дивитися, заглядати як сорока в (на голу) кістку* – дуже уважно приглядаючись до чого-небудь [5].

Компонент «жайворонок». Жайворонок – співочий птах, що живе в полі або степу та має сіре оперення. Він прилітає ранньою весною, тому здавна

вважається вісником весни. У народі говорили, що навесні жайворонок піднімається вгору до Сонця, тримаючи соломинку в дзьобі, і співає: «Урожай, урожай, теплий дощ на врожай!». З його прильотом пов'язували початок польових робіт. За легендою, жайворонок, як і ластівка, виймав терни з вінка розп'ятого Христа. Піднявшись високо в небо, жайворонок постійно молиться, а потім замовкає, піднімається ще вище і летить сповідатися до самого Бога [18, с. 216].

— ФТГ «Час»: *жайворонок* – «людина, що рано прокидається».

— ФТГ «Емоційні стани»: *веселий як весняний жайворонок* – «дуже веселий, щасливий, задоволений» [2, с. 211].

Компонент «лелека». Лелека – великий перелітний птах з довгим прямим дзьобом і довгими ногами. У народі його називають «Божою птицею» і вважають символом добра. Лелека приносить добробут, щастя, і затишок у дім, і родина, на чиєму даху він оселиться, вважається щасливою. Ці птахи символізують прихід весни та настання осені. Існує повір'я, що якщо зруйнувати гніздо лелеки, птах спалить будинок, де воно було. Лелека також є символом далеких подорожей. Якщо дівчина навесні вперше побачить лелеку в польоті, то того року вийде заміж, а якщо на гнізді — ще рік проживе з батьками. Убивати лелек суворо заборонялося, інакше це могло спричинити посуху або затяжний дощ [18, с. 331-332].

— ФТГ «Фізіологічні стани»: *примітити лелеку* – «завагітніти».

Компонент «лебідь». Лебідь – великий перелітний водоплавний птах із довгою, граціозно вигнутою шиєю і білим (іноді чорним) пір'ям. Його вважають «святою птицею» та символом чистоти, як фізичної, так і духовної. Особливо це стосується лебедів-кликунів, які прославлені в літературі, починаючи зі «Слова о полку Ігоревім», де згадується їхній спів, схожий на звуки струн, що надає їм символіку поета та високої поезії. За повір'ям, лебідь-шипун може передбачати нещастя своїм криком. Лебедина пара кликунів є символом подружньої вірності. У народній поезії лебідь (лебідка) символізує

дівчину або жінку, причому лебідка — це традиційний образ жінки, що тужить. Лебідь також уособлює молодого хлопця, козака або парубка [18, с. 329-330].

— ФТГ «Взаємини між людьми»: *лебедина вірність* – «про людину, яка дуже любить свою другу половинку».

— ФТГ «Фізичні особливості / Емоційні стани»: *вмираючий лебідь* – «іронічне визначення слабкої людини або тої, що симулює хворобу і слабкість».

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *чорний лебідь* – «рідкісне явище, що має видатний вплив; не такий як всі».

— ФТГ «Образні перефрази назв предметів, істот (осіб)»: *лебедина пісня* – «останній твір, прояв таланту або здібностей, діяльності кого-небудь; останній вчинок в житті» [38]. Цей вислів походить із часів античності і заснований на народному повір'ї, що лебідь співає лише один раз у житті — перед своєю смертю. Його голос порівнюють із приємним звучанням срібного дзвоника, а останній подих вважається особливо мелодійним. Фраза «лебедина пісня» зазвичай вживається для позначення останнього твору митця [36].

Компонент «павич».

— ФТГ «Емоційні стани / Зовнішній вигляд»: *ходити павичем* – «триматися поважно, гордовито, зарозуміло, зверхньо» [5]; «бути вдягненим у яскраве, барвисте або багате вбрання» [38].

Компонент «сова». Сова – нічний хижий птах із великою круглою головою, великими очима та коротким гачкуватим дзьобом. Здавна її вважали провісником біди та небезпеки. У стародавній Греції сова була символом мудрості [18, с. 558].

— ФТГ «Час»: *сова* – «людина, що береться до активності в другій половині дня та пізно лягає спати».

— ФТГ «Розумові особливості / Рис характеру» *мудра сова* – «спокійна, розумна, розсудлива людина з великим багажем життєвого досвіду».

— ФТГ «Фізичний стан»: а) *як (мов, ніби) сови ночували в голові* – «хто-небудь відчуває сильний головний біль від втоми, безсоння і т. ін.» [38]; б) *як сови дивитися* – «широко відкритими очима» [38].

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *(схожий) як сова на яструба* – «зовсім несхожі, різні» [2, с. 38].

— ФТГ «Емоційний стан»: *не бачить сова яка сама* – «людина, що звинувачує інших у тому, у чому винна сама» [2, с. 754, 771].

Компонент «тетерук». Тетерук – великий лісовий птах із родини курячих, що має чорне (у самиць – строкате) оперення, і є цінною мисливською здобиччю. Він символізував нерозумну, незграбну, повільну та ледачу людину [18, с. 594].

— ФТГ «Фізичні особливості»: *глуха тетеря* – «людина, яка дуже зайнята справами і не чує, що до неї звертаються». Тетерук (в народі – тетеря) знаходиться під загрозою знищення через полювання. Найбільш уразливим для мисливців тетерук стає в період шлюбних ігор. Під час виконання шлюбної пісні особлива складка у його вусі набухає кров'ю, і в момент, коли птах відкриває дзьоб, він стає зовсім несвідомим – нічого ні чує, ні бачить, не помічаючи навіть пострілу. З цієї ж причини подібний до тетерука птах, глухар, отримав свою назву [36].

Компонент «жар-птиця». Жар-птиця – казковий птах із народної творчості, що походить із сонячного царства і має сліпуче золотисте оперення, яке нагадує жар (тому її також називають золотою птахою). Одного її пера достатньо, щоб освітити весь казковий сад. Чарівник викрадає Жар-Птицю, але не вбиває її, оскільки не можна знищити сили природи, що безперервно відроджуються. Жар-Птиця встигає знести яйце, яке символізує саме сонце.

Вона є символом невловимого щастя, ідеалу та величі. Чарівне перо Жар-Птиці завжди приносить удачу, кохання та щасливу долю [18, с. 217].

— ФТГ «Образні перифрази назв предметів, істот (осіб)»: *спіймати жар-птицю* – «стати щасливим, везучим, досягти чогось значного». Назва казкового птаха Жар-птиці асоціюється з вогнем і полум'ям. Вогонь, який Прометей приніс людям, забезпечував тепло, їжу, і захищав від хижаків. Можливо, саме поклоніння вогню сприяло виникненню легенд про птицю щастя «з золотим і срібним пір'ям» [36].

2.2 Фразеологізми з компонентом-орнітонімом в сучасній англійській мові

Компонент «bird».

— ФТГ «Образні перефрази назв предметів, істот (осіб)»: а) *bird is known by its note, and a man by his talk* – «птаха пізнають по співах, а людину по мові; видно з розмови, хто якої голови» [2, с. 135]. Як пташку можна розпізнати по її співу, так і людину визнають по її словам та вчинкам. Якщо людина завжди говорить правду – це чесна людина, а як неправду – брехун, якщо завжди дотримується слова – це надійна людина, на неї можна покластися, а як підводить, то це безвідповідальна людина. Цей вираз означає, що справжнє ество людини можна розгадати лише поспілкувавшись з нею та поспостерігавши за її вчинками. Фразеологізм нагадує, що не варто передчасно робити висновки про характер людини; б) *bird of evil (ill) omen* – «людина, що приносить погані новини, віщує біду; песиміст» [2, с. 135]. Цей фразеологізм виник через забобони стосовно ворон. В давні часи люди страшилися ворон через їх чорний колір, моторошне каркання та через те, що вона зазвичай кружляє десь неподалік сміття. Люди почали вірити, що своїм карканням вона пророкує біди, нещастя, або навіть смерть. Зараз цей вираз

можна вжити стосовно зазвичай похмурої людини, або тієї, що постійно притягує до себе та інших неприємності. Птахів зазвичай поділяли на чистих (дружніх до людини) і нечистих. Наприклад, орел вважався царем птахів і володарем небес, журавель – птахом сонця, дятел символізував небесний вогонь, жайворонок приносив весну на поля, а синиця була вісницею добра. До нечистих птахів відносили крука, ворону, одуда, сороку, сича, горобця та яструба [36].

— ФТГ «ЧАС»: а) *the bird of night (night owl)* – «сова» [2, с. 135] Так говорять про людину, яка завжди береться за справи в пізню частину доби та пізно лягає спати. Такій людині буде дуже важко розпочати свій день вранці; б) *an early-bird* – «рання пташка» [2, с. 297] Так говорять про людину, яка прокидається рано вранці та робить всі свої справи в першій половині дня.

— ФТГ «Фізичні стани»: а) *bird of one`s own hatching* – «сам собі накоїв неприємностей» [2, с. 135]; Або *every bird must hatch her own egg*. Ці вирази пов'язані з висиджуванням яєць птахами для виведення пташенят. Фразеологізми наголошують, що потрібно брати на себе відповідальність за свої вчинки та їх наслідки. б) *bird of passage* – «перелітний птах» [2, с. 135]. Так говорять про людину, що не затримується довго на одному місці; в) *bird that can sing and won`t sing must be made to sing* – «хто вміє щось робити, але не хоче, того примушують» [2, с. 136]; г) *to eat like a bird* – «їсти мало, маленькими порціями» [55, с. 182]; д) *as free as bird* – «вільна пташка; людина, незалежна у своєму виборі та вчинках».

— ФТГ «Взаємодія між людьми»: а) *birds of a (one) feather* – «люди з одної спільноти, з однаковими інтересами» [2, с. 136]; б) *birds of a feather flock together* – «схожі люди впізнають один одного, тримаються поруч» [2, с. 136]; «схожі люди схильні спілкуватися один з одним» [55, с. 46]

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *fine feathers make fine birds* – одяг прикрашає людину [2, с. 334]. Якщо людина вдягне гарне вбрання, всі будуть вважати її гарною. Але як би вишукано не виглядала людина ззовні, це не

змінить її внутрішнього світу та спосіб життя. Фразеологізм звертає увагу на те, що зовнішня краса – це не єдина важлива річ у світі і не потрібно оцінювати людину лише за її зовнішнім виглядом, а варто також звернути увагу на її вчинки та світобачення. б) *rare bird* – «рідкісна пташка» [46]. Хтось особливий, що має унікальну зовнішність, надзвичайні здібності, або виняткову особистість. Той, кого нечасто можна зустріти.

— ФТГ «Риси характеру»: *an odd bird* – «ексцентрична особистість» [46]. Так називають людину, не зв'язану загальноприйнятими переконаннями. Така людина не слідує правилам, які, зазвичай, допомагають іншим людям не виділятися. Також так називають диваків, які можуть якимсь чином шокувати інших людей своєю поведінкою.

— ФТГ «Вікова характеристика та розумові особливості»: *old bird* – «досвідчена людина» [46]. Фразеологізм є частиною прислів'я «*You can't catch an old bird with chaff*» – старого птаха на полові не проведеш. Використовується по відношенню до людини, що вже має великий життєвий досвід, яка дуже прониклива та ставиться до всього з підозрою. Саме завдяки таким якостям їй буде неможливо підставити або ввести в оману.

Компонент «*dove / pigeon*».

Голуби були відомі як птахи, що мають особливу здатність орієнтуватися в просторі, тому з давніх часів їх використовували як поштових кур'єрів. Також завдяки цій здатності він був приручений і одомашнений. Щодо символів, з якими асоціювався голуб, то майже у всіх лінгвістичних культурах вони мали позитивне значення. Найчастіше голуб є символом миру, любові, надії, чистоти (невинності) тощо. Ймовірно, це пов'язано з легендою про те, що під час Всесвітнього потопу Ной послав ворона дізнатися, чи спадає вода, але той не повернувся, тоді був посланий голуб, який повернувся з гілкою оливи - звісткою про закінчення потопу. [45, с. 291].

— ФТГ «Риси характеру»: а) *as harmless as a dove* – «лагідний, покірний як голубка» [2, с. 453]; б) *as innocent as a dove* – «невинний як голуб».

— ФТГ «Фізичний стан»: а) *little pigeons can carry great messages* – «мале тілом, та велике духом» [2, с. 615]; б) *shoot at a pigeon and kill a crow* – «домагається чогось, удаючи, що домагаєшся чогось іншого». [2, с. 857].

— ФТГ «Родинні стосунки»: *pigeon pair* – «хлопчик і дівчинка» (близнюки або єдині діти в сім'ї) [2, с. 757].

— ФТГ «Образні перифрази назв предметів, істот (осіб)»: *stool-pigeon* – «голуб, яким приманюють інших голубів; провокатор, шпигун, інформатор» [2, с. 894].

Компонент «hen».

— ФТГ «Риси характеру»: *a mother hen* – «мати квочка». Той, хто занадто кимось опікується.

Компонент «chicken».

— ФТГ «Вікова характеристика та розумові особливості»: а) *a spring chicken* – «молода, недосвідчена людина, жовторотий юнак» [2, с. 883]; б) *be not a chicken* – «бути немолодим, бути літньою людиною» [2, с. 104].

— ФТГ «Емоційний стан»: *as a hen with one chicken* – «дуже зайнятий, метушливий, клопітний» [2, с. 177]; б) *chicken* – «людина, яка дуже боїться зробити щось, пов'язане з ризиком; боягуз», здебільшого використовується з наміром образити людину або щоб спонукати її до дії [47].

— ФТГ «Образні перифрази назв предметів, істот (осіб)»: *curses like chickens come home to roost* – «прокляття падають на голову того, хто їх викликає» [2, с. 251].

— ФТГ «Фізичні особливості»: *(writing) is like chicken scratch* – «писати як курка лапою». Мати дуже поганий почерк, через що написане цією людиною важко прочитати та зрозуміти.

Компонент «cock». Як птах світанку, півень є символом сонця, а також символом бадьорості та активності та відродження. У Середньовіччі він став

одним з найважливіших символів християн, майже завжди з'являючись на найвищих флюгерах, на вежах і куполах соборів. [48, с. 52]

— ФТГ «Родинні стосунки»: *as the old cock crows, the young one learns* – «які батьки такі і діти» [2, с. 43].

— ФТГ «Соціальний стан»: *cock of the walk (cock of the loft)* – «ватажок у невеликому місті, головна персона; хазяїн становища; перший кавалер» [2, с. 221]

— ФТГ «Риси характеру»: а) *a fighting cock* – «забіяка, забіякувата людина» [2, с. 330]; б) *cock is master (valiant) of his own dunghill (every cock crows on its own dunghill)* – «про пихату, хвалькувату людину; всякий півень на своєму смітті гордий» [2, с. 221]; в) *cock of the school* – «перший забіяка у школі» [2, с. 221].

— ФТГ «Фізичний стан»: *to feel like a fighting cock, to live like a fighting cock* – «бути в формі, бути готовим до боротьби» [2, с. 327].

— ФТГ «Емоційний стан»: *to beat all cock-fights* – «перевершити всі сподівання, зайти надто далеко». [2, с. 73].

— ФТГ «Образні перифрази назв предметів, істот (осіб)»: а) *cock of a different hackle* – «зовсім інший супротивник» [2, с. 221]; б) *it will be a forward cock that crows in the shell* – «сміливий той півень, що співає вже в яйці» [2, с. 556]; в) *every cock sings in his own manner* – «як півень вміє, так і співає; всякий молодець на свій образець» [2, с. 308].

Компонент «turkey / turkey-cock».

— ФТГ «Вікова характеристика та розумові особливості»: *turkey* – «дурна людина, з обмеженими розумовими здібностями», використовується здебільшого в образливій формі [47].

— ФТГ «Образні перифрази назв предметів, істот (осіб)»: а) *to talk turkey* – вести ділову бесіду; *to say turkey* говорити чемні, приємні речі; *to talk cold turkey* говорити прямо, щиро, відверто, не пом'якшуючи виразів. [2, с.

931]; б) *to say turkey to one and buzzard to another* – «поставити одного в краще становище, ніж іншого», відноситись до однієї людини краще ніж до нішої [2, с. 837].

— ФТГ «Риси характеру»: *as proud as a turkey-cock / peacock* – «гордовитий, чванливий, пихатий; пихатий, як індик» [2, с. 777].

— ФТГ «Емоційний стан»: а) *to strut (swell) like a turkey-cock* – «ходити з поважним, бундючним виглядом; надутися, як індик». [2, с. 901]; б) *puffed up as a turkey-cock* – «надутий як індик» [2, с. 779]; в) *as red as a turkey-cock* – «червоний як індик» [2, с. 813].

Компонент «peacock». На римських монетах павич символізував велич принцес, так само як орел - переможців. В християнському мистецтві він з'являється як символ безсмертя і нетлінної душі. У містичній хорології павич відповідає сутінкам. В індуїстській міфології візерунки на його крилах, що нагадують незліченні очі, символізують зоряний небосхил [48, с. 251].

— ФТГ «Емоційний стан»: *to play the peacock to pique oneself* – гордувати, величатися, напускати пиху [2, с. 42].

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *gaudy as a peacock* – «виряджений як на весілля» [2, с. 370].

Компонент «duck».

— ФТГ «Риси характеру»: а) *a duck of a boy* – «гарний, веселий хлопець, молодець, душа компанії» [2, с. 171]; б) *a dead duck* – «нікчемна, пропаца людина» [2, с. 262]; в) *odd duck* – «чудак, чудна людина» [2, с. 710].

— ФТГ «Емоційний стан»: а) *charm a duck off a pond* – «спокушати, зваблювати; зводити когось разом» [2, с. 209]; б) *lame duck* – «невдаха; каліка; банкрут». [2, с. 585]; в) *like a dying duck in a thunderstorm* – «з розгубленим виглядом; як мокра курка» [2, с. 611]; г) *take to something like a duck to water* – «охоче братися за щось; почувати себе як риба в воді» [2, с. 927].

— ФТГ «Образний перифраз назв предметів, істот (осіб)»: а) *decoy-duck* – «качка для заманювання диких качок; людина, що заманює інших у

пастку; принада, пастка». [2, с. 266]; б) *to be (like) water off a duck's back* – «як з гуски вода» [2, с. 612]. Про людину, на яку ніякі слова не діють, все проходить повз.

— ФТГ «Фізичні особливості»: а) *knee high to a duck* – «маленький на зріст, ще дитина» [2, с. 580]; б) *swim like a duck* – «дуже добре плавати»

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *an ugly duckling* – «гидке качення» [2, с. 975].

Компонент «goose». Гусак, має цілу низку чарівних якостей, які здавна цікавили і надихали людей. Відомі своїм сильним почуттям товариства та командної роботи, гуси демонструють виняткову співпрацю та комунікацію у своїй зграї. Їх інстинктивна поведінка під час міграції демонструє рішучість і завзятість, оскільки вони долають величезні відстані з непохитною самовідданістю. Гуси також викликають захоплення своєю вірністю і відданістю своїм партнерам на все життя, символізуючи міцну любов і дружбу. Завдяки своєму характерному польоту у формі V, гуси є прикладом ефективного лідерства та співпраці, коли вони по черзі очолюють зграю, щоб зменшити опір вітру для тих, хто летить позаду [56].

— ФТГ «Образні перефрази назв предметів, істот (осіб)»: *to (kill) the goose that lays the golden eggs* – «коли кажуть, що якась людина так робить це означає, що ця людина знищує джерело власного добробуту, багатства» [2, с. 576].

— ФТГ «Родинні стосунки»: *a wild goose never laid a tame egg* – «які батьки, такі й діти» [2, с. 43].

— ФТГ «Риси характеру»: а) *can't say boo to a goose (one dare not say boo to a goose)* – «дуже сором'язливий, боязкий; мухи не зачепить» [2, с. 191]; б) *cooked (gone) goose* – «пропаща людина» [2, с. 240]

— ФТГ «Емоційний стан»: *cook one's own goose* – «занапастити, погубити себе; постраждати від своїх власних підступів» [2, с. 240]

— ФТГ «Порада»: а) *don't be a goose!* – «не роби дурниць, не будь дурним» [2, с. 280]; б) *what's good for the goose is good for the gander (what's sauce for the goose is sauce for the gander)* – «мірка, з якою ми підходимо до одного, повинна застосовуватися і до іншого» [2, с. 1001], потрібно ставитись до людей однаково.

— ФТГ «Вікова характеристика та розумові особливості»: а) *older the goose the harder to pluck* – «чим старіша людина, тим важче примусити її розлучитися з грішми» [2, с. 718]; б) *as silly as a goose* – «дурний, аж світиться» [2, с. 863].

Компонент «crow». У сучасній західній культурі ворони символізують смерть, потойбічний світ, мудрість, кмітливість, пристосованість, передбачення, удачу, долю, трансформацію та майбутнє. Символізм ворон є як позитивним, так і негативним, і вони розглядаються як добрий чи поганий знак, залежно від того, в якій частині світу ви перебуваєте. Але що примітно, ворони мають багате символічне значення практично в кожній культурі і суспільстві по всьому світу.

— ФТГ «Образний перефраз назв предметів, істот (осіб)»: а) *white crow* – «щось рідкісне, аномалія, дивне явище, не так як всі» [2, с. 142]; б) *a crow is never whiter for washing herself often* – «чорну душу милом не відмиєш; не допоможе мертвому кадило, а вороні мило» [2, с. 248], це означає, що неможливо змінити своє єство [49].

— ФТГ «Взаємодія з людьми»: а) *crows do not pick crow's eye* – «ворон ворону ока не виклює» [2, с. 248]; б) *to have a crow to pick with one* – «мати з кимось рахунки, мати зуб проти когось, уладнати неприємну справу з кимось» [2, с. 455].

— ФТГ «Фізичний стан»: а) *to feed the crow* – «загинути на полі бою» [2, с. 326]; б) *hoarse as a crow (raven)* – «захриплий, осиплий» [2, с. 496].

— ФТГ «Вікова характеристика та розумові особливості»: *as wise as an old crow* – «дуже мудрий» [2, с. 1013].

— ФТГ «Емоційний стан»: *the raven chides blackness* – «людина, що звинувачує інших у тому, у чому винна сама» [2, с. 771].

Компонент «magpie». Сороки належать до родини воронових, тому в ті темні, забобонні часи Середньовічної Британії завжди було складно налаштуватися на приємні думки про них. Додамо до цього чорно-біле забарвлення з синьо-фіолетовими відтінками на крилах, і маємо ідеальне уявлення про зло. Їх також приваблює все, що блищить, тому якщо ви знайдете пташине гніздо зі срібною фольгою або іншими блискучими предметами, можете бути майже впевнені, що ви знайшли сорочине гніздо. Сороки символізують різні речі залежно від того, в якій частині світу ви живете. У західних культурах сорока символізує погані прикмети, погані звістки та чаклунство. У східних культурах сорока символізує удачу, добрі вісті та щастя. Вони також символізують мости та світ фантазії [52].

— ФТГ «Риса характеру»: *to chatter like a magpie* – «торохтіти, цокотіти як сорока» [2, с. 210], балакати без упину.

Компонент «swan». Лебідь часто вважається символом мудрості і включає в себе пробудження сили духу, рівноваги, грації, внутрішньої краси, невинності, самоповаги, бачення майбутнього, розуміння духовного, еволюції, розвитку інтуїтивних здібностей, доброзичливості у відносинах з іншими людьми та відданості справі. У кельтській культурі лебідь уособлює душу, нашу споконвічну сутність [57].

— ФТГ «Образні перефрази назв предметів, істот (осіб)»: а) *black swan* – «щось рідкісне, аномалія, дивне явище, не такий як всі» [2, с. 142]; б) *a swan song* – «лебедина пісня, останній витвір автора» [2, с. 905].

— ФТГ «Риса характеру»: а) *(to think) all one`s geese are swans* – «все своє вихваляє» [2, с. 27]; б) *(as) graceful as a swan* – «витончений, граціозний, як лебідь» [2, с. 436]

Компонент «lark». Жайворонок - крихітна пташка з родини горобцеподібних, яку часто впізнають за ніжним, схожим на флейту голосом і

мелодійними піснями. Жайворонки є насамперед символом музики та мистецтва. Своїм мелодійним, схожим на флейту голосом жайворонки надихали багатьох поетів, письменників і художників протягом всієї історії. Жайворонки символізують радість, надію та сміх, здебільшого завдяки своєму зовнішньому вигляду. Яскраво-жовтий нижній бік цих птахів символізує таку ж яскравість і свіжість світу. Жовтий - це також колір Сонця, яке є основним джерелом тепла і світла на Землі. У цьому сенсі жайворонки символізують тепло та світло. Ці птахи починають співати зі сходом сонця, розсіюючи сонячне світло та тепло у світі своїми веселими піснями. Однак півмісяць на грудях жайворонка також пов'язує його з Місяцем, а отже, з жіночністю [51].

— ФТГ «Час»: *morning lark* – «людина, що рано прокидається та береться за справи».

— ФТГ «Образний перифраз назв предметів, істот (осіб)»: *sing like a lark* – «співати, як жайворонок» [2, с. 864], співати гарно, гучно, весело.

Компонент «owl». Сова символізує багато важливих і глибоких значень, основні з яких пов'язані з позитивним значенням мудрості, проникливості та інстинкту. Птах, що асоціюється з нічним часом і чудовим нічним зором, сова символізує здатність зазирнути крізь завісу ілюзії і виявити те, що лежить під нею. Вона уособлює пошук і прагнення до знань та істини там, де панує плутанина і невідомість, або у темряві ночі [58].

— ФТГ «Зовнішній вигляд»: *solemn as an owl* – «урочистий, пишний, надутий, мов сова, глибокодумний» [2, с. 875].

— ФТГ «Вікова характеристика та розумові особливості»: *a wise old owl* – «дуже мудрий».

— ФТГ «Фізичний стан»: а) *as blind as an owl* – «сліпий; нічого не помічає; не розуміє, що відбувається навколо нього» [2, с. 144]; б) *drunk as an owl* – «дуже п'яний» [2, с. 294].

— ФТГ «Емоційний стан»: *grave as an owl* – «мати серйозний вигляд» [2, с. 438].

— ФТГ «Риси характеру»: а) *to lead the life of an owl* – «виходити на вулицю лише вночі, коли стемніє, відсиджуючись удень вдома» [2, с. 596]; б) *not born in wood to be afraid of an owl* – «звикнути до небезпек; бути не з полохливих» [2, с. 699].

2.3 Порівняльний аналіз орнітофразеологізмів англійської та української мов

Методом суцільної вибірки всього нами було підібрано та проаналізовано 194 фразеологізми із компонентом орнітонімом, серед яких налічується 100 ФО з української мови та 94 з англійської. У наведених нижче таблицях ми бачимо кількість вживань певних компонентів у фразеологізмах української та англійської мов.

Таблиця 2.1 – Компоненти-орнітоніми у складі фразеологізмів в українській мові

№	Компонент	Кількість вживання	№	Компонент	Кількість вживання
1	птаха	20	11	ворона	8
2	горобець	8	12	гава	1
3	голуб	2	13	сорока	4
4	курка	23	14	жайворонок	2
5	півень	5	15	лелека	1
6	індик	1	16	лебідь	4
7	гуска	4	17	павич	1
8	качка	3	18	сова	6
9	орел	1	19	тетерук	1
10	сокіл	3	20	жар-птиця	1

Згідно з кількісними даними, наведеними у таблиці 2.1 кількісно переважають дикі птахи, а саме вони нараховують 15 одиниць, тим часом як до домашніх птахів відноситься всього 4, не беручи до уваги спільний компонент «птах».

Таблиця 2.2 – Компоненти-орнітоніми у складі фразеологізмів в англійській мові

№	Компонент	Кількість вживання	№	Компонент	Кількість вживання
1	bird	17	8	duck	12
2	dove / pigeon	6	9	goose	9
3	hen	1	10	crow / raven	8
4	chicken	6	11	magpie	1
5	cock	10	12	swan	4
6	turkey	9	13	lark	2
7	peacock	2	14	owl	7

Серед англійських фразеологізмів найменування диких птахів також переважають, але не так суттєво. Якщо так само відкинути спільних компонент «bird» в даній таблиці буде налічуватись 8 одиниць на позначення диких птахів та 5 домашніх.

Кількісний підрахунок компонентів ФО показує, що в обох мовах переважають фразеологізми зі спільним компонентом «птах / bird», серед домашніх птахів з компонентом «курка / chicken», а серед диких з компонентом «ворона / crow». Що дає нам зрозуміти, що саме їм властивий найбільший символізм в обох мовах.

Розглядаючи детальніше саме ці компоненти видно, що носії української та англійської мови сходяться думками в багатьох аспектах. Наприклад, ФО з української мови на позначення людини, що рано прокидається *рання*

пташка / жайворок мають ідентичне значення до англійських ФО *early-bird / morning lark*; а на позначення людини, що прокидається пізно в англійській мові нараховується лише один фразеологізм із компонентом-орнітонімом *night owl*, натомість в українській окрім еквіваленту до даної ФО – *сова* – є також ФО *пізня пташка*.

Компонент «курка» в українській мові має досить обширне використання. Здебільшого його використовують у фразеологізмах з негативним значенням. Наприклад, ФО *сліпа курка* використовується на позначення людини з вадами зору (справжніми або метафоричними), причому саме в образливій формі; *як мокра (вимочена) курка* використовується на позначення людини, що має жалюгідний вигляд; а найчастіше вживаними фразеологізмами є ФО на позначення слабких розумових здібностей людини – *курча пам'ять / розум / голова*. В англійській ж мові компонент «bird» може бути також використаний на позначення юності або похилого віку – *spring chicken / not a chicken*. Натомість в обох мовах присутній фразеологізм на позначення поганого письма людини – *як курка лапою / like chicken scratch*, що доводить, що в цьому плані асоціації в обох народів збігаються.

Також, в українській мові слово «курча» більше асоціюється з маленьким створінням, якому необхідна чиясь допомога, загалом використовується по відношенню до дітей. А в англійській мові ФО *chicken* вживається в образливій формі на позначення людини-боягуза коли її попросили зробити щось ризиковане, а та відмовилась [60, с. 40].

Говорячи ж про компонент «ворона / crow» найпоширенішим в обох мовах фразеологізмом є – *біла ворона / white crow* на позначення чогось аномального, людини, що кардинально відрізняється від інших. Схожими за значенням, але відмінними за структурою значень є фразеологізми *ворона і на море літала, та все чорна верталась / crow is never whiter for washing herself often*, які означають, що як би людина не намагалась змінити щось у своєму зовнішньому вигляді, своє ество змінити не вдасться.

Отже, в обох мовах фразеологізми хоч і містять спільні компоненти та налічують однакові найменування птахів, значення, як і структура можуть сильно відрізнятись. Але в той самий час дивовижно наскільки схожими бувають уявлення про птахів серед двох різних народів.

Висновки до розділу 2

Аналіз частотності уживання орнітоназв у фразеологізмах дозволяє краще розуміти мову, культуру, семантику та лінгвістичні аспекти, пов'язані з птахами у мовленні. У результаті проведеного дослідження орнітофразеологізмів української та англійської мов виявлено та проаналізовано 194 ФО.

Відповідно до наведених кількісних даних, в українській та англійській мовах значно більше фразеологізмів із назвами диких птахів, ніж із номенами свійських. Пов'язуємо це з тим, що дикі птахи представлені широким спектром видів, кожен із яких має свої неповторні особливості, що сприяє більшому різноманіттю образів та ідей, яке можна передати за допомогою фразеологічних зворотів.

Структурні особливості орнітофразеологізмів відображають різноманітність мовних моделей, які використовуються для побудови фразеологізмів в англійській та українській мовах. Англійські фразеологізми з компонентом-орнітонімом часто є лаконічнішими, тоді як українські мають більшу структурну складність та варіативність.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Фразеологізм – це стійка мовна одиниця, яка складається з двох або більше компонентів, граматично з'єднаних переважно за моделлю словосполучення чи речення. Він має неподільне значення та не може розкладатися на окремі компоненти. Фразеологізми є сталою частиною в мові й передають специфічні реалії та поняття, які використовуються в різних контекстах мовлення.

Аналіз частотності уживання орнітоназв у фразеологізмах дозволяє краще розуміти мову, культуру, семантику та лінгвістичні аспекти, пов'язані з птахами у мовленні. У результаті проведеного дослідження орнітофразеологізмів української та англійської мов виявлено та проаналізовано 194 ФО.

Відповідно до наведених кількісних даних, в українській та англійській мовах значно більше фразеологізмів із назвами диких птахів, ніж із номенами свійських. Пов'язуємо це з тим, що дикі птахи представлені широким спектром видів, кожен із яких має свої неповторні особливості, що сприяє більшому різноманіттю образів та ідей, яке можна передати за допомогою фразеологічних зворотів.

Структурні особливості орнітофразеологізмів відображають різноманітність мовних моделей, які використовуються для побудови фразеологізмів в англійській та українській мовах. Англійські фразеологізми з компонентом-орнітонімом часто є лаконічнішими, тоді як українські мають більшу структурну складність та варіативність.

Дослідження також підтвердило актуальність і важливість вивчення орнітофразеологізмів для поглиблення розуміння культурних відмінностей між народами, оскільки фразеологічні одиниці з орнітонімами є яскравими маркерами національних світоглядів і культурної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків, 1987. 136 с.
2. Англо-український фразеологічний словник. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2005. 1056 с.
3. Баран Я. А., Зимомря М. І., Білоус О. М., Зимомря І. М. Фразеологія: знакові величини: навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2008. 256 с.
4. Барчук С. В. Антропоцентричний підхід у фразеології: вплив на культуру етносу. *Теорія літератури, порівняльне літературознавство: матеріали наук.-практ. конф., м. Полтава, 3-4 листоп. 2023 р. Полтава, 2023.* С. 50-54.
5. Білоноженко В. М., Гнатюк І. С., Дятчук В. В., Неровня В. Н., Федоренко Т. О. Словник фразеологізмів української мови. Київ: Наукова думка, 2003. 788 с.
6. Буточкіна Є. К., Григошкіна Я. В. Зооморфні фразеологізми в англійській та українській мовах. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету.* Вінниця, 2016. Т. 2. Вип. 8. С. 98-102.
7. Бюкерт Н. В. Короткий тримовний фразеологічний словник. Тварини. Українська, російська та німецька мови. URL: https://naurok.com.ua/korotkiy-trimovniy-frazeologichniy-slovník-tvarini-ukra-nska-rosiyska-ta-nimecka-movi-254406.html#_Toc85997797
8. Василькова Л. Д. Класифікація фразеологічних одиниць. URL: <https://naurok.com.ua/klasifikaciya-frazeologichnih-odinic-286951.html>
9. Венжинович Н. Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Ужгород, 2021. 292 с.
10. Глуховська М. С. Підходи до тлумачення поняття фразеологічної одиниці та обмеження складу фразеології англійської мови. *Вчені записки ТНУ*

В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Т. 33 (72). № 5. Ч. 1. С. 134-139.

11. Глуховцева І. Я. Символьно-культурологічний зміст лексеми горобець в українській мові. *Лінгвістика. 2017. №1(36). С. 63-71.*

12. Гнатюк Л. Лінгвокультурний і функційно-прагматичний аспекти антропоцентричних фразеологізмів на матеріалі одно- і різноструктурних мов (української, російської, польської, англійської). *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ ім. Сковороди. 2014. Вип. 37 С. 3-9.*

13. Григошкіна Я. В., Буточкіна Є. К. Зооморфні фразеологізми в англійській та українській мовах. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2017. Вип. 2. №. 8. С. 98–102.*

14. Гуменюк І. І. Модифікації фразеологічних одиниць, семантичні та стилістичні особливості їх уживання. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70). №2. Ч. 2. С. 65-72.*

15. Дем'яненко Н. Б. Семантична структура фразеологізмів з компонентом «птаха» у польській, українській та російських мовах. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. 2020. Вип. 12. С. 50-54.*

16. Доброльожа Г. Концепти півень і курка як відображення етносвідомості та світобачення поліщука (на матеріалі діалектної фразеології Середнього Полісся. *Волинь - Житомирщина. 2013. № 24. С. 21-31.*

17. Добрусинець Д. Найменування свійських птахів: Лінгвокраїнознавчий аспект. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2012. Вип. 7. С. 213-222.*

18. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ, 2006. 703 с.

19. Загнітко А. П., Богданова І. В. Лінгвокультурологія: навч. посіб. 3-є вид., перероб. і доп. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 287 с.

20. Климович С. М. Сучасна українська літературна мова: конспект лекцій, 2020. 16 с.
21. Комар Л. Фразеологія як наука та її предмет дослідження. *Молодь і ринок*. 2011. № 3(74). С. 128-132.
22. Компанієць В. В. Засоби вираження національно-культурного компоненту у фразеологічній репрезентації емоційних станів людини. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2016. Вип. 60. С. 159-162.
23. Краснобаєва-Чорна Ж. В., Усенко О. О. Семантико-граматична класифікація фразеологізмів у словнику фразеологічних термінів сучасної української мови. *Лінгвістичні студії*. 2010. Вип. 21. С. 124-133.
24. Крижко О. А. Дефініції семантичної сутності зооморфного компонента у фразеологічних одиницях української мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2016. Вип. 60. С. 168-170.
25. Мацепа А. Сріляний птах: значення, синоніми. *D-ART – креативний журнал*. URL: <https://d-art.org.ua/strilyanyj-ptah-znachennya-synonimy>
26. Михайленко О. А. Антропоцентричний підхід до вивчення фразеологічних одиниць з компонентом зоонімом. *Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28-29 лютого 2020 р. Київ, 2020. С. 44-46.*
27. Мовчан Л. Л. Українські фразеологізми як засіб експлікації внутрішнього світу: маг. роб. Вінниця, 2006. 91 с.
28. Птахи в українських фразеологізмах. *Слово «Птах» в українській фразеології*. 2023. 36 с.
29. Радіонова К. С. Зооніми у стійких компаративних одиницях на позначення внутрішнього світу людини в англійській, французькій, українській та російській мовах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Запоріжжя, 2016. Вип. 60. С. 220-223.

30. Руда І. А. Функційно-прагматичні та лінгвокультурні аспекти антропоцентричних фразеологізмів з анімалістичним компонентом (на фактичному матеріалі різносистемних мов: англійської та української). Вінниця, 2020. 139 с.
31. Свистун Л. А. Методичні рекомендації: Розсипи народної мудрості. URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-rozsipi-narodno-mudrosti-283489.html>
32. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
33. Стріляний горобець. Походження фразеологізма-ідіоми на п'яти мовах з перекладом і тлумаченням. URL: <https://yak.koshachek.com/articles/strijanij-gorobec-pohodzhennja-frazelogizma.html>
34. Тесля Т. Д. Фразеологізми зі словом «курка». Картки. *ВСЕОСВІТА*: веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/frazeolohizmy-zi-slovom-kurka-kartky-726615.html>
35. Тимощук Н. М. Фразеологізми з компонентом-орнітонімом у лексичній системі англійської мови. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2019. № 2 (18). С. 249-255.
36. Тихомирова К. В. 355 фразеологізмів. Теоретична частина. Історія виникнення і тлумачення. URL: <https://ukrland.in.ua/archives/2537>
37. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: навч. посіб. Луганськ: «Альма-матер», 2005. 400 с.
38. Фразеологія. *Горох* – українські словники: URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>
39. Фразеологічний словник української мови. URL: <https://slovyk.me/amp/dict/phraseology>

40. Шуленок О. С. Особливості функціонування фразеологізмів з назвами диких птахів у сучасній українській мові. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди*. 2021. Вип. 54. Ч. 1. С. 14-24.
41. Шуленок О. С. Семантико-структурні й лінгвокультурні особливості фразеологізмів із компонентом-орнітономеном «горобець» у сучасній українській мові. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Т. 2. С. 79-83.
42. Шуленок О. С. Семантичні й стилістичні особливості фразеологізмів із назвами свійських птахів у сучасній українській мові. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 24. Т. 2. С. 43-47.
43. Шуленок О. С. Фразеологізми з компонентом-орнітономеном у сучасній українській мові: структурно-семантичні і етнолінгвістичні особливості: дис. на здобуття наук. ст. д-ра філософії. Київ, 2023. 257 с.
44. Юрчук М. С. Ідіоматичний простір зоонімів в сучасній англійській мові. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/18822/1/statia18.pdf>
45. Ayupova R. A., Bashirova M. A., Bezuglova O. A., Kuznetsova A. A., Sakhbullina K. A. Ornythonym component and phraseological meaning. *Life science journal*. 2014. № 11 (11). P. 290-293.
46. Bened. 100 everyday avian idioms and phrases inspired by human observation of birds. URL: <https://discover.hubpages.com/literature/100-Everyday-Avian-Idioms-and-Phrases-Inspired-by-Human-Observation-of-Bird>
47. Cambridge dictionary: English dictionary, translations & thesaurus. web-site. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
48. Cirlot J. E. A dictionary of symbols. London, 2001. 507 p.
49. Crow symbolism: Exploring ancient myths and modern interpretations. URL: <https://birdfact.com/articles/crow-symbolism#:~:text=many%20different%20things-,What%20do%20Crows%20symbolize%3F,in%20the%20world%20you%20are>.
50. Dragomir L. Semantic classification of idioms. 3 p.

51. Lark symbolism and meanin (totem, spirit, and omen). *Sonoma birding*.
URL: <https://www.sonomabirding.com/lark-symbolism/>
52. Magpie symbolism explained.
URL: <https://binocularbase.com/magpie-symbolism/#:~:text=Magpies%20symbolize%20different%20things%20depending,bridges%20and%20the%20fantasy%20world.>
53. Masimova L. Concept of phraseological units. Functional, structural and semantic classification of phraseological units. *World science*. 2018. № 6(34). V.8. P. 11-14.
54. Poluzhyn I., Venzhynovych N. Theoretical principles of the study of zoophrases in English and Ukrainian. *Scientific journal of Uzhhorod University*. 2022. № 1(47). P. 216-224.
55. Richard A., Spears, Ph.D. Dictionary of American idioms and phrasal verbs. USA: McGraw-Hill, 2005. 1098 p.
56. Spirit animals. URL: <https://www.aboutmybrain.com/spirit-animals>
57. Swan symbol. URL: <https://www.reflectionpsychology.com.au/our-practice/the-swans#:~:text=A%20swan%20has%20often%20been,dealing%20with%20others%20and%20commitment.>
58. The spiritual meaning of owl: wisdom, transformation, and guidance.
URL: https://www.birdfy.com/blogs/blogs/the-spiritual-meaning-of-owl-wisdom-transformation-and-guidance?srsltid=AfmBOoqPjGVcfeE6RH7iNG_eqqYW6PqZRgmqPrrEhAR8dR74kr9-1gWQ
59. Tymoshchuk N. M. Phraseological units with the ornithonym component: a comparative analysis. *Scientific journal of Polonia University*. 2022. № 4(53). P. 158-163.
60. Udosen E.E., Offong I.J., Ekah M.H. The Structure of Idioms in Ibibio. *International Journal*. 2017. Vol. 5. №. 2. P. 185–196.